

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Johana Braunová

**Slovesná perifráze *être sur le point de* + infinitiv a její české
protějšky**

Verbal periphrasis *être sur le point de* + infinitive and its Czech respondents

Praha 2021

Vedoucí práce: PhDr. Olga Nádvorníková, Ph.D.

Poděkování

Děkuji PhDr. Olze Nádvorníkové, Ph.D. za cenné rady a připomínky, ochotu a veškerý čas, který mi věnovala při vypracování této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 10. prosince 2021

Johana Braunová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá francouzskou slovesnou perifrází *être sur le point de* + infinitiv a jejími českými protějšky. Práce je rozdělena na dvě části. První část je teoretická a zabývá se z kontrastivního hlediska slovesným videm a povahou slovesného děje ve francouzštině a v češtině, a to se zaměřením na ingresivnost, kterou námi zkoumaná perifráze vyjadřuje. V druhé, empirické části se budeme věnovat samotné korpusové analýze na paralelním korpusu *InterCorp* a částečně na jednojazyčném referenčním korpusu pro francouzštinu (*Frantext*). Cílem korpusové analýzy bude vytvořit typologii českých protějšků této konstrukce (adverbia, slovesné perifráze aj.), určit jejich frekvenci v různých typech textů a určit tendence při jejich výběru. Výzkum bude doplněn zpětnou analýzou dvou překladových protějšků a jejich respondentů ve francouzštině, což nám umožní určit další konstrukce, které ve francouzštině vstupují do stejného paradigmatu jako *être sur le point de* + infinitiv.

Klíčová slova: slovesná perifráze, ingresivní aspekt, korpusová analýza, čeština, francouzština

Abstract

This bachelor thesis deals with the French periphrasis *être sur le point de* + infinitive and its Czech counterparts. The thesis is divided into two parts. The first part discusses the theoretical framework. It contrasts the verbal aspect and the *Aktionsart* in French and in Czech, with the focus on the ingressivity that the periphrasis *être sur le point de* + infinitive expresses. The second part consists of empirical research. It presents a corpus analysis conducted on the parallel corpus *InterCorp* and partly on the referential corpus for French language (*Frantext*). The aim of the corpus analysis will be to create a typology of Czech counterparts of this verbal construction (e. g. adverbs, verbal periphrases etc.), to determine their frequency within different types of texts and to determine the tendencies in the choice of translators. The research will be supplemented with the reverse corpus analysis of two of the Czech counterparts and their French respondents. This will allow to determine other constructions that enter to the same paradigm as the periphrasis *être sur le point de* + infinitive.

Keywords: verbal periphrasis, ingressive aspect, corpus analysis, Czech, French

Obsah

1. Úvod	6
2. Slovesné perifráze ve francouzštině	7
2.1. Dělení slovesných perifrází podle jejich funkce.....	7
3. Povaha slovesného děje (<i>Aktionsart</i>)	8
3.1. Vyjádření počátku děje v češtině a francouzštině	10
3.1.1. Slovesné perifráze s významem ingresivním.....	12
3.1.2. Slovesná perifráze <i>être sur le point de</i> + inf.....	12
3.1.2.1. <i>Être sur le point de</i> + inf v rámci francouzské odborné literatury a gramatik	13
3.1.2.2. <i>Être sur le point de</i> + inf v rámci francouzských výkladových slovníků.....	14
3.1.2.3. <i>Être sur le point de</i> + inf v rámci české odborné literatury.....	15
3.1.2.4. <i>Être sur le point de</i> + inf v rámci překladových slovníků.....	17
3.1.2.5. Předběžná typologie českých překladových protějšků <i>être sur le point de</i> + inf	19
4. Stanovené hypotézy práce.....	19
5. Empirická část	20
5.1. Data a metodologie	20
5.1.1. Francouzský korpus <i>Frantext</i>	20
5.1.2. Paralelní korpus <i>InterCorp</i>	23
5.2. Výsledky analýzy	30
5.2.1. Typy významu perifráze <i>être sur le point de</i> + inf.....	31
5.2.2. Překladové protějšky perifráze <i>être sur le point de</i> + inf	34
5.2.2.1. Slovesný opis.....	38
5.2.2.1.1. Slovesný opis modálního charakteru	38
5.2.2.1.2. Slovesný opis s předložkovou nebo nominální vazbou	40
5.2.2.1.3. Slovesný opis ingresivní.....	42
5.2.2.2. Sloveso v budoucím čase.....	43
5.2.2.3. Imperfektivum v přítomném čase	44
5.2.2.4. Příslovce a příslovečná určení času	45
5.2.2.5. Perfektivum v minulém čase	48
5.2.3. Shrnutí.....	49
5.2.4. Zpětná analýza.....	50
6. Závěr	53
7. Použitá literatura	57

1. Úvod

Francouzská perifráze *être sur le point de* + inf se nejčastěji řadí mezi fázové perifráze s významem inminentní ingresivnosti: slouží k pojmenování děje, který se bezprostředně blíží. Čeština pro tuto perifrázi nemá jednotný ekvivalent, a proto cílem této práce bude vytvořit typologii jejích českých překladových protějšků na základě korpusové analýzy na paralelním francouzsko-českém korpusu *InterCorp*.

V teoretické části práce se zaměříme na problematiku analytických fázových perifrází, do kterých zahrnujeme i námi zkoumanou perifrázi, a které ve francouzštině slouží mj. k vyjádření kategorií povahy slovesného děje (*Aktionsart*). U syntetické češtiny se prostředky pro vyjádření těchto kategorií liší. Podle odborné literatury čeština nejčastěji užívá prostředků slovotvorných, a to především derivace. Proto se z hlediska obou těchto jazyků blíže zaměříme na rozdíly ve způsobech vyjádření kategorie povahy slovesného děje, přesněji na rozdíly v prostředcích pro vyjádření fází vztahujících se k počátku děje, mezi které patří i námi zkoumaná perifráze. Tuto perifrázi pak podrobněji představíme na základě poznatků a informací získaných z české a francouzské odborné literatury, francouzských výkladových slovníků a překladových francouzsko-českých slovníků a následně vytvoříme předběžnou typologii českých překladových protějšků. Na konci této části budou stanoveny hypotézy, které vyvstaly z analýzy odborné literatury a které budeme v průběhu nadcházející, empirické části potvrzovat či vyvracet.

Empirická část práce bude věnována korpusové analýze českých překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf na paralelním francouzsko-českém korpusu *InterCorp*. Na tomto korpusu pak bude perifráze zkoumána z hlediska tří typů textu: publicistických, beletristických a titulků. Širší okruh typů textu nám umožní nejen analýzu většího množství materiálu, ale i zkoumání rozdílů v užívání této perifráze v rámci výše zmíněných typů textu. Vzhledem k malému počtu výskytů perifráze v korpusu *InterCorp* provedeme i analýzu na rozsáhlém referenčním korpusu pro francouzštinu *Frantext*, abychom potvrdili spolehlivost paralelního korpusu *InterCorp*. Manuálně zpracovaná data získaná z posledně jmenovaného korpusu nám poslouží k vytvoření typologie českých překladových protějšků této perifráze. Jednotlivé překladové protějšky a překladové tendence budeme detailně interpretovat. Analýza nám zároveň umožní doplnit bližší informace o významových kategoriích této perifráze, které dle nás odborná literatura dostatečně nezmiňuje. Korpusová

analýza nám tak dá možnost doplnit informace z odborné literatury a výkladových a překladových slovníků.

Po hlavní korpusové analýze bude následovat zpětná korpusová analýza dvou českých překladových protějšků studované perifráze. Analýza bude znovu provedena na materiálu z paralelního, tentokrát česko-francouzského, korpusu *InterCorp*. Díky zpětné analýze získáme další francouzské výrazy a konstrukce, které vstupují do stejného paradigmatu jako perifráze *être sur le point de + inf.*, čímž opět rozšíříme informace ze studované literatury.

2. Slovesné perifráze ve francouzštině

Termínem slovesné perifráze (*périphrases verbales*) označujeme konstrukce vytvořené spojením určitého (finitního) slovesa polopomocného se slovesem v neurčitém (nefinitním) tvaru, a to buď infinitivu, participia nebo gerundia (Šabršula, 1964, s. 65; Gougenheim, 1971, s. 1; Jindrová, 2016, s. 30). Užívání takových analytických konstrukcí ve francouzštině je způsobeno izolačním charakterem tohoto jazyka.

Šabršula slovesné perifráze složené z nefinitního tvaru označuje za formace premorfologické (Šabršula, 1964, s. 4). Sloveso na první pozici, které funguje jako sloveso polopomocné (*semi-auxiliaire*), je nositelem gramatických kategorií osoby, čísla, času a způsobu. Jeho původní lexikální význam je však oslaben nebo se zcela stírá. Nositelem lexikálního významu se tak stává sloveso na druhé pozici v nefinitním tvaru. Zavadil a Čermák doplňuje, že se jedná o hraniční jev na pomezí syntaktického spojení plnovýznamových slov a spojení, které je už plně gramatikalizované (Zavadil & Čermák, 2010, s. 315).¹

Slovesa tvořící perifrastickou konstrukci pak mohou stát přímo vedle sebe nebo mohou být spojena pomocí předložky (*commencer à + inf*), u některých slovesných perifrází jsou spojena příslovečným výrazem (*être sur le point de + inf*).

2.1. Dělení slovesných perifrází podle jejich funkce

Gougenheim slovesné perifráze z hlediska jejich funkce dělí na časové, modální, faktitivní a vidové, přičemž funkci určuje finitní sloveso na první pozici (Gougenheim, 1971, s. 1). Šabršula dělí slovesné perifráze do jednotlivých kategorií podle toho, jestli vyjadřují čas,

¹ Marc Dominicy se ve své práci věnuje empirickému výzkumu německého lingvisty Dietricha, podle kterého mají slovesa na první pozici (*verba adiecta*) pouze kvalifikativní funkci a nikdy nemohou plnit funkci sloves plnovýznamových: na otázku *Que fait-il là?* lze odpovědět *Il chante*, nikoli však *Il commence* (Dietrich, 1973 cit. podle Dominicy, 1977, s. 922).

povahu děje (případně vid), modalitu, slovesný rod a tranzitivitu (do této skupiny řadí slovesa faktitivní) (Šabršula, 1964, s. 65).

V následujícím odstavci jsme při popisování jednotlivých kategorií vycházeli právě ze studií těchto dvou autorů, Šabršuly (*Kapitoly z rozboru moderní francouzštiny II: Nefinitní tvary slovesné*) a Gougenheima (*Les périphrases verbales de la langue française*).

Časové neboli temporální slovesné perifráze mohou vyjadřovat budoucnost (*aller* + inf v přítomku představuje děj budoucí, konkuruje tak francouzskému *futur simple*, jednoduchému budoucímu času) nebo minulost (*venir de* + inf označuje nedávno skončený děj). Tyto konstrukce jsou označovány za morfologické útvary, pomocné sloveso (*aller*, *venir*) zde zcela ztrácí svůj původní význam, jde tedy o perifráze plně gramatikalizované (Čermák, Nádvorníková & kol., 2015, s. 150).

Mezi způsobové, modální perifráze se řadí spojení modálních sloves s infinitivem (*devoir/pouvoir/vouloir* + inf) vyjadřující povinnost, možnost nebo vůli. Faktitivní perifráze, také označované za kauzativní, představují slovesné opisy typu *faire* + inf a postihují děj, který probíhá na popud podmětu, nositelem děje je ale osoba nebo věc ve funkci předmětu.

Pro naši práci jsou však nejpodstatnější slovesné perifráze aspektuální, vyjadřující vid a povahu slovesného děje, do kterých spadá i námi zkoumaná perifráze *être sur le point de* + inf s významem ingresivním. Podle *Grammaire méthodique du français* slovesné perifráze aspektuální zachycují proces z hlediska jeho různých fází: počáteční (ingresivní/inchoativní perifráze), průběhové (durativní perifráze) a konečné (terminativní perifráze) (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 451-52).² Takové odstíny děje a fázovost se pojí s problematikou kategorie povahy slovesného děje, které se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole.

3. Povaha slovesného děje (*Aktionsart*)

Slovesné perifráze ve francouzštině a dalších románských jazycích slouží mj. jako prostředek pro vyjádření kategorie povahy slovesného děje (PSD) (Čermák, Nádvorníková & kol., 2015, s. 150).³

Kategorie PSD (v lingvistice někdy označovaná německým termínem *Aktionsart*) obecně rozděluje slovesa do sémantických skupin podle toho, z jakého hlediska (fáze, míry,

² *Grammaire méthodique du français* rozděluje polopomocná slovesa na aspektuální a modální, do aspektuálních zahrnuje i slovesa tvořící perifráze temporálního charakteru, tedy *venir de* + inf nebo *aller* + inf (Riegel & Pellat & Rioul, 2018, s. 451-452).

³ V některých českých mluvnicích se můžeme setkat s pojmem *způsob slovesného děje* (Havránek & Jehlička, 1981; Cvrček & kol., 2013), pak ale může docházet k záměně s mluvnickou kategorií způsobu. Proto v rámci této práce budeme užívat spojení *povaha slovesného děje*.

intenzity) zachycují děj (Cvrček & kol., 2013, s. 246). Jde o kategorii, která je velmi blízká slovesnému vidu, proto se tyto dvě kategorie od sebe ne vždy dostatečně oddělují.

Francouzština pojem *Aktionsart* (*mode d'action, modalité d'action*) označuje za *aspect lexical* nebo *aspect sémantique*, pro který je důležitý lexikální význam slovesa, a který tak dělí slovesa do dvou skupin: *perfectif* (např. sloveso *sortir*) a *imperfectif* (např. sloveso *marcher*) (Wilmet, 2007, s. 332; Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 519). V češtině by takové rozdělení odpovídalo tradiční opozici sloves dokonavých (např. sloveso *napsat*) a nedokonavých (např. sloveso *psát*). Dokonavá slovesa slouží k označení dějů dokončených, ohraničených (*Petr napsal dopis*), zatímco slovesa nedokonavá označují děj neohraničený, zachycují ho v jeho průběhu (*Petr píše dopis*).

Francouzština pro vyjádření významů PSD užívá slovesné perifráze, derivaci a příslovečná určení, tyto významy ale zároveň zahrnuje pod kategorii slovesného vidu. *Grammaire méthodique du français* v kapitole o aspektu uvádí, že děj lze analyzovat z hlediska jeho po sobě jdoucích fází, tedy od jeho začátku do jeho konce. Na základě toho představuje následující typy aspektu: *inchoatif* (sloužící k označení počáteční fáze děje, např. perifrází *commencer à + inf*), *terminatif* (vyjadřující konečnou fázi, např. perifrází *finir de + inf*), *progressif* (orientující se na průběh děje, vyjádřený např. perifrází *être en train de + inf*) a *itératif* (vyjádřený např. slovesy s prefixem *re-* označující opakovanost děje, např. *repeindre*, nebo příslovcem *souvent*) (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 523-525). Tyto aspekty odpovídají významům PSD, francouzština tedy *Aktionsart* nepovažuje za zvláštní slovesnou kategorii.

I v češtině dochází k poněkud problematickému propojení kategorií PSD a slovesného vidu. Obě kategorie totiž užívají stejných prostředků, a to derivace, která modifikuje lexikální význam slovesa. V češtině se tak za formální prostředky PSD považují především sufixy a prefixy (Nübler, 2017).

V českých gramatikách spíše než v těch francouzských ale dochází k přesnějšímu oddělování těchto dvou kategorií. Havránek a Jedlička ve své *České mluvnici* hovoří o různých „odstínech průběhu děje“, když dělí jednotlivá slovesa, která zachycují fázi děje a které proto označujeme za slovesa fázová, z hlediska jejich významu na okamžitá (momentánní), trvalá (durativní), počínavá (inchoativní), počínací (ingresivní) a končící (terminativní). Dodává, že u PSD nejde o mluvnickou stránku slovesa, ale spíše o jeho lexikální význam (Havránek & Jedlička, 1981, s. 233-34). Zavadil a Čermák vedle fázových sloves uvádí i slovesa kvantitativní vyjadřující děj opakovaný (iterativa), násobenost (frekventativa) a obvyklost (slovesa s významem habituálním) (Zavadil & Čermák, 2010, s. 316).

Námi zkoumaná perifráze *être sur le point de* + inf se nejčastěji řadí mezi perifráze s významem fázovým vyjadřující fázi počínací. Na další prostředky pro vyjádření počátku děje ve francouzštině se zaměříme v následující kapitole.

3.1. Vyjádření počátku děje v češtině a francouzštině

Z předchozí kapitoly vyplývá, že kategorie PSD pojímá děj jako proces, který lze rozdělit na několik fází. Kritérium fázovosti slovesného děje tedy určuje, ve kterém stupni rozvoje se daný proces právě nachází (Jindrová, 2016, s. 35). Základní rozdělení určuje tři fáze děje: počátek, průběh a konec. Gosselin ve své studii hovoří o kategorii *aspect de phase*, ve které jsou základní tři fáze v rámci dějové osy (začátek – konec) označovány za *aspect interne*.⁴

K primárním fázím se pak připojují i fáze mimo hlavní osu děje. Ty jsou zahrnovány pod pojem *aspect externe*. Jedná se o tzv. *phases périphériques* a dále se dělí na *phases préparatoires*, které charakterizují proces před jeho počátkem, a *phases résultantes*, které postihují proces po jeho skončení (Gosselin, 2011, s. 149-50). Podobně se k fázovosti vyjadřuje i *Grammaire méthodique du français* (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 518).

V rámci této práce se budeme zabývat fázemi vztahujícími se k začátku děje a prostředky, které tyto fáze vystihují. Z hlediska terminologie se zde setkáváme se dvěma pojmenováními, zmiňovanými již v předchozích kapitolách: *inchoativnost* a *ingresivnost*. Oba výrazy v problematice PSD označují prostředky vyjadřující počáteční stav procesu nebo změnu stavu, v odborné literatuře jejich užívání ale není jednotné.

Ve francouzských gramatikách se v tomto případě setkáváme spíše s termínem *inchoativní* (*inchoatif*) (Fournier, 2002, s. 378; Wilmet, 2007, s. 340; Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 523).⁵ Ve francouzské referenční gramatice *Le Bon Usage* je ale pojem *inchoatif* přiřazen pouze ke slovesům typu *rougir*, které označují změnu stavu (Grevisse & Goosse, 2016, s. 1076). S pojmem *ingresivní* jsme se v námi studované francouzské odborné literatuře setkali pouze v jednom případě, a to ve studii Dominicyho (Dominicy, 1977, s. 927).

V českých gramatikách a příručkách se naopak termín *ingresivní* užívá častěji. V případě *České mluvnice* dokonce dochází k odlišení obou termínů: slovesa s inchoativním významem (slovesa počínavá) představují slovesa vyjadřující změnu stavu, která už nastává

⁴ Gosselin termíny *aspect interne* a *aspect externe* přejímá z terminologie, kterou představila francouzská lingvistka Andrée Borillo (Gosselin, 2011, s. 149-50).

⁵ Dle etymologického slovníku *Trésor de la langue française informatisé* pojem *inchoatif* pochází z latinského výrazu *incoativum* (*verbum incoativum*), který vyjadřuje počátek nějaké akce („(verbe) qui exprime le commencement d’une action“) (TLFi: Trésor de la langue Française informatisé, 2021).

nebo nastane, zatímco slovesa s významem ingresivním (slovesa počínací) označují počátek děje (Havránek & Jehlička, 1981, s. 234). Stejně tyto dvě slovesné kategorie rozděluje i Čechová (Čechová, 2011, s. 143). *Nový encyklopedický slovník češtiny* inchoativní slovesa v obsáhlém seznamu sloves vyjadřující kategorii PSD ani neuvádí a v seznamu používá pouze pojem *ingresivní* (Nübler, 2017). O této nejednotnosti v terminologii se ve své studii zmiňují i autoři Čermák, Nádvorníková & kol. a následně se při kategorizaci sloves označující počátek děje přiklání k užívání pojmu *ingresivní* (Čermák, Nádvorníková & kol., 2015, s. 153). Obdobné porovnání nalezneme i v monografii Jindrové (Jindrová, 2016, s. 35). Proto i my v této práci budeme dále pracovat s pojmem *ingresivní*.

V češtině jakožto jazyku syntetickém představuje podstatný prostředek pro vyjádření počáteční fáze děje právě derivace, při které dochází k lexikální modifikaci slovesného děje (Čechová, 2011, s. 146). Skupina sloves ingresivních se v češtině charakterizuje prefixy, a to např. *vy-* (*vyběhnout*), *roz-* (*rozdělat*), *za-* (*zamilovat se*), *pro-* (*propuknout*) nebo *vz-* (*vzplanout*) (Pontová, 2008, s. 19; Čechová, 2011, s. 147). Dalším prostředkem pro vyjádření počátku stavu jsou fázová slovesa *začít* a *začínat*, nebo slovesné opisy *dát se do*, *pustit se do* (Třísková, 2014, s. 45). České prostředky pro vyjádření ingresivnosti shrnuje tato tabulka:

Derivace	Prefixy: <i>vy-</i> (<i>vyběhnout</i>) <i>roz-</i> (<i>rozdělat</i>) <i>za-</i> (<i>zamilovat se</i>) <i>pro-</i> (<i>propuknout</i>) <i>vz-</i> (<i>vzplanout</i>)
Fázová slovesa	<i>začít</i> <i>začínat</i>
Slovesné opisy	<i>dát se do</i> <i>pustit se do</i>

Tab. 1: Přehled českých prostředků pro vyjádření počáteční fáze děje

Francouzština disponuje prostředky pro vyjádření počátku děje, které lze rozdělit na lexikální a gramatické. Mezi gramatické způsoby se řadí určité morfémy vyjadřující gramatickou kategorii času, a to např. minulý čas jednoduchý, *passé simple*. Ciszewska, která se ve své práci zabývá problematikou lexikálních a gramatických prostředků francouzštiny pro vyjádření začáteční fáze děje, uvádí jako příklad následující větu:

- (1) Elle entra dans la chambre funéraire et à la vue de sa mère défunte, **elle pleura**.

Vzhledem k narativní sekvenci a posloupnosti děje lze podle Ciszewsky sloveso *pleura* v *passé simple* nahradit ingresivní perifrází:

(2) [...], **elle commença à pleurer/se mit à pleurer.**

(Ciszewska, 2004, s. 18)

Mezi lexikálními prostředky francouzštiny pro vyjádření počátku děje pak figurují např. slovesa typu *entamer* nebo *inaugurer*. Významově tato slovesa už sama o sobě vystihují začátek děje (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 523).

Početnou skupinu lexikálních prostředků pro vyjádření ingresivnosti dále tvoří slovesné perifráze aspektuální, jejichž definici jsme stanovili ve druhé kapitole a které jsou pro naší práci nejpodstatnější. Podrobněji se jim budeme věnovat v následující kapitole.

3.1.1. Slovesné perifráze s významem ingresivním

Za nejčastější perifrastické vazby s významem ingresivním se ve francouzštině považují konstrukce *commencer à + inf* a *se mettre à + inf* (Šabršula, 1964, s. 83). Vedle těchto dvou slovesných opisů existují i další perifrastické vazby představující prostředek pro vyjádření začátku děje. Jednotlivé ingresivní konstrukce mohou postihovat různé odstíny průběhu počáteční fáze a na základě těchto významových nuancí je můžeme rozdělit do dalších kategorií. V rámci této práce se budeme řídit kritérii členění ingresivních perifrází podle Zavadila a Čermáka (Zavadil & Čermák, 2010, s. 316), které pak přebírají i další autoři (Čermák, Nádvorníková & kol., 2015; Jindrová, 2016).

Zavadil a Čermák ve své *Mluvnici současné španělštiny* představuje čtyři podtypy ingresivnosti: iminentní, dispozitivní, iniciální a inceptivní. Vazby s významem iminentní ingresivnosti zachycují proces bezprostředně očekávaný. Ingresivnost dispozitivní pojímá daný proces za bezprostředně zamýšlený. Iniciální ingresivnost postihuje konkrétní proces jako začínající. Inceptivní ingresivnost pak chápe daný děj „jako počáteční v řadě jiných dějů“ (Zavadil & Čermák, 2010, s. 316-319).

Mezi perifráze s významem iminentní ingresivnosti můžeme zařadit i slovesný opis *être sur le point de + inf*, který je hlavním předmětem našeho výzkumu. Touto perifrází se budeme detailněji zabývat v následující kapitole.

3.1.2. Slovesná perifráze *être sur le point de + inf*

V této kapitole podrobněji představíme námi zkoumanou perifrázi *être sur le point de + inf*. Nejdříve se budeme zabývat přístupem francouzské odborné literatury k tomuto opisu,

načež budeme prezentovat jeho ekvivalenty podle francouzských výkladových slovníků. V další části se budeme zabírat přístupem české odborné literatury. Nakonec budeme analyzovat ekvivalenty této perifráze, které udávají francouzsko-české překladové slovníky. Všechny ekvivalenty následně znázorníme v předběžné typologii.

3.1.2.1. *Être sur le point de* + inf v rámci francouzské odborné literatury a gramatik

V této podkapitole se budeme věnovat prezentaci této perifráze podle francouzské odborné literatury a francouzských gramatik. Jak již bylo zmíněno, *être sur le point de* + inf představuje takovou slovesnou perifrázi, která se pojí s významem imminentní ingresivnosti. Skládá se z polopomocného slovesa *être*, příslovečné vazby *sur le point de* a nefinitního slovesa v infinitivu. Jako perifráze s imminentním významem pojmenovává děj, který má bezprostředně nastat. Z hlediska fázovosti tedy můžeme tuto konstrukci zahrnout do fáze předcházející samotnému začátku procesu. Tvoří tak součást *phase préparatoire*, tedy jakési „přípravné“ fáze (viz kap. 3.1.). V rámci svých kategorizací slovesných perifrází ji do této fáze zahrnuje Gosselin i Laça (Laça, 2004, s. 90; Gosselin, 2010, s. 162). Perifrázi *être sur le point de* + inf podává jako příklad konstrukce označující fázi před iniciální hranicí slovesného děje i *Grammaire méthodique du français* (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 518).

Zajímavě se k této perifrázi vyjadřuje Gougenheim, který hned v úvodu své studie věnované slovesným perifrázím podotýká, že perifrázi *être sur le point de* + inf do svého výzkumu zahrnovat nebude, jelikož pro něj nepředstavuje slovesnou perifrázi v pravém slova smyslu. Jeho definice „pravé“ perifráze stojí na předpokladu, že jednotlivé části slovesného opisu, tedy polopomocné sloveso a sloveso v nefinitním tvaru, tvoří až společně novou významovou jednotku a spolu nabývají novou funkci, a to buď modální, temporální nebo faktitivní. V případě *être sur le point de* + inf si ale slovo *point* svůj někdejší význam *moment* (*chvíle, okamžik*) zachovává. Do své studie proto nezahrnuje ani konstrukce jako je např. *être prêt à* + inf nebo *être près de* + inf (tedy *být blízko něčeho, blížit se k*) (Gougenheim, 1971, s. 1-2), které také vyjadřují imminentní ingresivnost.

Jiné odborné texty pak spojení *être sur le point de* + inf mezi slovesné perifráze zařazují. *Le Bon Usage* tento opis uvádí u výčtu slovesných perifrází s polopomocným slovesem *être*, které naznačují blízkou budoucnost (*futur proche*). Ve výčtu dále uvádí tyto konstrukce: *être + près de/au moment de/à la veille de/en passe de/en voie de* (Grevisse & Goosse, 2016, s. 1140). Jako synonymum ji dále přiřazuje k opisu *aller pour* + inf, který se užívá pro označení akce,

ke které se agens zrovna připravuje, ale ke které nemusí nutně dojít, což naznačuje v následujícím příkladu odporovací spojka *mais*:

(3) Folle ! **Alla pour dire** l'abbé, – mais il s'arrêta devant ce mot cruel.

(Grevisse & Goosse, 2016, s. 1138)

Grammaire méthodique du français zmiňuje opis *être sur le point de* + inf v kontextu pomocných sloves aspektuálních a označuje ho za prostředek k vyjádření fáze, která předchází před samotnou realizací děje. Stejný význam přiřazuje i ke konstrukci *aller* + inf a *être en passe de* (Riegel, Pellat & Rioul, 2018, s. 452).

3.1.2.2. *Être sur le point de* + inf v rámci francouzských výkladových slovníků

Ve výkladových slovnících jsme pak námi studovanou perifrázi nacházeli pod slovníkovým heslem slova *point*. Francouzský výkladový slovník *Le Petit Robert* předkládá jako ekvivalent této vazby spojení *prêt à* (*připravený k, blízko k*) ve významu bezprostředního děje a uvádí tyto příklady:

(4) Le gouvernement **est sur le point** de prendre mesure.

(5) Nous **sommes sur le point** de partir.

(Robert, 2018, s. 1947)

Dále jako synonyma uvádí slovesa *faillir* (*málem, téměř něco (ne)udělat*), *manquer* (*málem, div že ne*) a *penser*. Tato slovesa označují děj, který se málem uskutečnil (Robert, 2018, s. 1947).

Ve výkladovém slovníku Larousse *Le dictionnaire de la langue française* je konstrukce uvedena bez polopomocného slovesa *être*. Spojení *sur le point de* + inf je zde definováno jako předložkové slovní spojení naznačující bezprostřední budoucnost (*futur immédiat*). Definici doplňují tyto příklady:

(6) **Sur le point de franchir** le dernier obstacle, le cheval tomba.

(7) Il parut **sur le point de se lever**, mais se ravisa.

(Dubois, 1992, s. 1443)

V obou případech konstrukce *sur le point de* + inf značí děj, ke kterému se sice podmět chystal, ale ve výsledku nebyl realizován, což by odpovídalo synonymům *faillir* a *manquer*, které jsme zmiňovali u slovníku *Le Petit Robert*. Z příkladu 7 se zdá, že se konstrukce může

vyskytovat i s jiným slovesem na první pozici. Jako ekvivalent této vazby se zde uvádí spojení *prêt à* (Dubois, 1992, s. 1443).

Výkladový slovník *Dictionnaire pratique du français* nakladatelství Hachette také zmiňuje osamostatněné příslovečné spojení *sur le point de* a připisuje k němu synonymum *au moment de*. Spojení *sur le point de* + inf tedy odkazuje na okamžik předcházející počátku daného procesu. Celá konstrukce *être sur le point de* se v tomto slovníku objevuje pouze ve spojení se slovesem *partir*, jako ekvivalent k této konstrukci je udáno spojení *s'apprêter à partir immédiatement* s významem *chystat se* k bezprostřední akci (odchodu) (Guerard, 1989, s. 852).

Definici konstrukce *être sur le point de* + inf jsme našli pod heslem *point* i ve slovníku *Trésor de la langue française informatisé*, kde se opět vztahuje k bezprostřednosti děje. Jako synonymum je zde však uvedeno pouze sloveso *aller* (TLFi: *Trésor de la langue française informatisé*, 2021).

3.1.2.3. *Être sur le point de* + inf v rámci české odborné literatury

V českých zdrojích zaměřených na francouzštinu se perifrázi *être sur le point de* + inf podrobněji věnuje Šabršula. Ten tuto konstrukci uvádí v rámci kapitoly o slovesných opisech vyjadřující PSD a vid a považuje ji za prostředek pro označení bezprostřední akce („action imminente“), zároveň podle Šabršuly může vyjadřovat „děj probíhající s futurálním zabarvením“, tedy děj s orientací do budoucna (Šabršula, 1964, s. 98). Jako příklad konstrukce s významem bezprostřednosti uvádí následující větu a připojuje k ní i její český protějšek:

- (8) Je suis sur le point de partir.

Jsem na odchodu. (= Brzy odejdu.)

Dále zmiňuje i další možný význam tohoto opisu, a to modální:

- (9) Mais cette fois, j'ai été sur le point de donner raison à D.

A musela jsem skoro uznat, že má D. pravdu.

(Šabršula, 1964, s. 98)

Za konstrukce s podobným významem Šabršula považuje vazby *être en passe de* + inf (stejně jako *Grammaire méthodique du français*) nebo *être près de* + inf (stejně jako *Le Bon Usage*). Ke srovnání se pak vrací i v kapitole o slovesných perifrázích pseudoterminativních. Za synonymum k *être sur le point de* + inf staví vazbu *être pour de* + inf vyjadřující děj možný,

tedy takový, který spěje ke konci, ale nakonec nemusí být realizován (Šabršula, 1964, s. 128).⁶ Následující větu použil Šabršula jako příklad jasné pseudoterminativnosti, která vyjadřuje děj progresivně spějící ke konci a uvádí, že *être pour* + inf zde představuje přesný ekvivalent *être sur le point de* + inf:

- (10) Elle en a eu des maux pour moi, maman! Elle avait quarante-deux ans quand elle
a été pour m'avoir.

(Šabršula, 1964, s. 129)

Mezi perifráze podobné těm pseudoterminativním řadí Šabršula i konstrukce *faillir/manquer/penser/risquer de* + inf, ty už ale, na rozdíl od slovníku *Le Petit Robert*, explicitně neoznačuje za ekvivalent *être sur le point de* + inf. (Šabršula, 1964, s. 128).⁷ Zdá se tedy, že Šabršula perifrázi *être sur le point de* + inf přikládá spíše futurální charakter. My se však na základě informací získaných z francouzské odborné literatury domníváme, že význam pseudoterminativní (případně význam nerealizace) je u této perifráze stejně markantní.

Pro doplnění prezentace a českých protějšků této perifráze jsme ji porovnali s analogickými perifrázemi v dalších románských jazycích, a to španělštině a portugalštině. Zavadil a Čermák uvádí mezi španělskými perifrázemi s imminentním významem opis *estar a punto de* + inf, který přesně odpovídá námi zkoumané konstrukci s adverbialním spojením, jako český protějšek této perifráze Zavadil užívá v prezentovaném příkladu vazbu *chystat se* (Zavadil & Čermák, 2010, s. 316).

Jindrová mezi perifráze s imminentním významem taktéž uvádí přesný portugalský protějšek námi zkoumané perifráze, a to *estar a ponto de* + inf. Připomíná, že imminentní význam konstrukce není dán užitými slovesy, ale sémantikou adverbialního spojení *a ponto de* (= *sur le point de*), který označuje právě ten okamžik bezprostředně předcházející počátku daného procesu (Jindrová, 2016, s. 36). Toto tvrzení lze doplnit názorem Gougenheima, podle kterého perifráze *être sur le point de* + inf a další konstrukce vyjadřující bezprostředně očekávaný děj nepředstavuje „pravou“ perifrázi (viz kap. 3.1.2.1.). Jindrová uvádí několik příkladů užití této konstrukce v portugalštině spolu s českými protějšky, mezi kterými figuruje sloveso v budoucím čase spojené s adverbium času *brzy* nebo příslovečným určením času *každou chvíli*, dále adverbium *málem* a *už už* nebo opis *být na nejlepší cestě* + inf. (op. cit. s. 39).⁸

⁶ Tento význam zmiňuje i *Le Bon Usage* a *Le Petit Robert* (viz kap. 3.1.2.2. a 3.1.2.3.).

⁷ Šabršula tyto konstrukce označuje za „vazby vyjadřující děj, který se téměř uskutečnil, zmeškanou možnost („málem“)“ (Šabršula, 1964, s. 129).

⁸ Konkrétně Jindrová uvádí tyto překlady portugalské perifráze *estar a ponto de* + inf: [...], že Mobutu **se brzy stane / je na nejlepší cestě se stát** „mužem minulosti“; Mne samotného **málem vyloučili** [...]; Zdálo se, že žena

3.1.2.4. *Être sur le point de + inf* v rámci překladových slovníků

Ve francouzsko-českých překladových slovnících jsme námi zkoumanou perifrází opět nacházeli pod heslem slova *point*. Jako ekvivalent perifráze *être sur le point de + inf* se objevovalo adverbium *právě*, ve dvou případech byl ve slovnících zmíněn i slovesný opis *chystat se*.⁹

Slovníkové ekvivalenty perifráze a slovníky, ve kterých se vyskytují, představujeme v následující tabulce:

Překladový protějšek	Překladový slovník
právě co dělat	FIN (2004)
právě co dělat	SPN (1992)
právě se chystat k čemu	Academia (1992)
právě	Lingea (2017)
chystat se právě něco dělat	SPN (1971)

Tab. 2: Přehled českých slovníkových ekvivalentů perifráze *être sur le point de + inf*

Slovník *spisovného jazyka českého* (SSJČ) uvádí následující definici adverbia *právě*: „v daný okamžik, v tu chvíli (n. **krátce předtím**), kdy se o něčem mluví, kdy se něco děje n. dělo; zrovna“ a prezentuje tento příklad užití příslovce ve významu „ted, před chvílí“, kdy výraz *právě* odpovídá významu okamžitosti a bezprostřednosti konstrukce *être sur le point de + inf* (Internetová jazyková příručka, 2021):

(11) Právě jsme to dodělávali, když přišel.

Slovesný opis *chystat se* (*chystati se*) SSJČ definuje takto: „připravovat se, hotovit se; (s inf; že) hodlat, zamýšlet“. Jako příklad uvádí následující věty (Internetová jazyková příručka, 2021):

(12) Chystá se na cestu/na dovolenou.

(13) Chystá se odjet/že odjede.

už, už něco majorovi řekne, ale [...]; Má pláč na krajíčku / vypadá to, že se každou chvíli rozpláče [...]. (Jindrová, 2016, s. 39)

⁹ Jednotlivé překladové slovníky uvádí perifrází v různých obměnách, v tomto případě představujeme slovníkové ekvivalenty pro tyto konkrétní formy: *être sur le point de faire qc* podle slovníků Academia (1992) a SPN (1971, 1992), *sur le point de faire qc* podle slovníku FIN (2004), *sur le point de + inf* podle slovníku Lingea (2017).

V případě slovníků nakladatelství Academia a SPN (*Státní pedagogické nakladatelství*, 1972)¹⁰ se dále setkáváme s ekvivalenty perifráze *être sur le point de* + inf ve spojení s konkrétním slovesem *partir*. Slovníky ho překládají jako *být na odchodu*, synonymem by zde tedy bylo *chystat se k odchodu* (Buben, V. & kol., 1972, s. 500; Neumann, J. & kol., 1992, s. 302). Slovník Academia dále prezentuje příklad, kdy se daný děj blíží k završení, jeho realizace ale není jistá, význam tak může být i pseudoterminativní:

(14) **J'étais sur le point de lui donner raison.**

Už(už) jsem mu dával za pravdu.¹¹

(Neumann, J. & kol., 1992, s. 302)

V tomto případě je inminentní (nebo pseudoterminativní) význam vyjádřen adverbium *už*, které lze užít i v jeho expresivnější formě *užuž*, a nedokonavým slovesem *dávat*. Podle SSJČ české adverbium *už* „vyjadřuje rychlé, skoro neočekávané nastoupení n. pominutí děje“, jeho synonymum představuje adverbium *brzy*. Příslowce *užuž* pak znamená v *nejbližší chvíli, co nevidět*, indikuje tedy bezprostřední děj (Internetová jazyková příručka, 2021).

Slovník Academia dále uvádí možnost perifráze ve spojení se slovesem *mourir* s českým protějškem *být blízek smrti/mít smrt na jazyku*, v tomto případě má opis *être sur le point de* + inf opět futurální charakter (Neumann, J. & kol., 1992, s. 302).

Zdá se tedy, že překladové slovníky neuvádí české protějšky pro všechny možné významy perifráze *être sur le point de* + inf. Cílem naší práce bude tyto protějšky doplnit a na základě našeho výzkumu stanovit, které patří mezi ty nejfrekventovanější.

¹⁰ Slovník SPN z roku 1972 uvádí pouze spojení *être sur le point de partir*, proto ho neuvádíme v předběžné typologii, která obsahuje české ekvivalenty pro spojení bez konkrétního slovesa v infinitivu (*être sur le point de* + inf).

¹¹ Podobnou konstrukci zmiňuje i Šabršula (viz příklad 9), ten ji překládá pomocí příslovce *skoro* a modálního slovesa *muset*.

3.1.2.5. Předběžná typologie českých překladových protějšků *être sur le point de + inf*

Na základě informací získaných z francouzské a české odborné literatury, výkladových a překladových slovníků předkládáme následující tabulku znázorňující předběžnou typologii českých protějšků perifráze *être sur le point de + inf*. Tuto typologii budeme dále ověřovat v empirické části:

Perifráze	České protějšky dle odborné literatury	České protějšky dle překladových slovníků ¹²
<i>Être sur le point de + inf</i>	Slovesný opis (<i>chystat se, muset</i>) Adverbia způsobová (<i>málem, skoro</i>) Adverbia časová (<i>brzy, užuž</i>) Slovesný opis s předložkovou vazbou (<i>být na odchodu, být na nejlepši cestě, blížit se k</i>)	Adverbia časová (<i>právě, už(už)</i>) Slovesný opis <i>chystat se</i> Slovesný opis s předložkovou vazbou (<i>být blízek smrti, mít smrt na jazyku, být na odchodu</i>)

Tab. 3: Předběžná typologie českých protějšků perifráze *être sur le point de + inf* podle informací z odborné literatury a překladových slovníků

4. Stanovené hypotézy práce

Cílem této práce je vytvořit na základě korpusové analýzy typologii českých překladových protějšků francouzské perifráze *être sur le point de + inf*, která dle odborné literatury vyjadřuje imminentní ingresivnost a zachycuje moment těsně před uskutečněním daného procesu. Na základě předběžných rešerší a poznatků získaných z české a francouzské odborné literatury, překladových a výkladových slovníků jsme stanovili následující hypotézy, které budeme dále ověřovat v nadcházející empirické části:

- 1) Podle českých slovníkových ekvivalentů bude čeština pro vyjádření perifráze *être sur le point de + inf* užívat lexikální prostředky, nejčastěji příslovce *právě*.
- 2) Na základě odborné literatury se mezi českými protějšky budou vyskytovat analytické konstrukce typu *chystat se*, konstrukce s předložkovým spojením typu *být na cestě k* nebo modální slovesné opisy vyjadřující nutnost (*muset*). Vzhledem k futurálnímu zabarvení konstrukce budou mezi českými protějšky figurovat i slovesa v budoucím čase. Překladový protějšek ve formě příslovce *málem* pak bude sloužit k vyjádření významu nerealizace, tedy k vyjádření děje, který se nakonec neuskutečnil.

¹² V tomto případě jde o překladové slovníky zmíněné v tabulce 2, tedy SPN (1971, 1992), Academia (1992), FIN (2004), Lingea (2017).

5. Empirická část

V předchozí, teoretické části jsme se věnovali problematice povahy slovesného děje (PSD) a významu iminentní ingresivnosti, kterou slovesná perifráze *être sur le point de* + inf vyjadřuje.

V nadcházející, empirické části naší práce se budeme věnovat korpusové analýze právě této konstrukce. Nejdříve určíme frekvenci této slovesné perifráze na francouzském jednojazyčném korpusu *Frantext*, abychom posléze mohli potvrdit spolehlivost dvojjazyčného paralelního korpusu *InterCorp*. V rámci tohoto korpusu bude provedena korpusová analýza, která nám umožní sestavit typologii českých protějšků francouzského opisu *être sur le point de* + inf a ověřovat hypotézy prezentované na konci teoretické části.

5.1. Data a metodologie

5.1.1. Francouzský korpus *Frantext*

Jednojazyčný francouzský korpus *Frantext* nabízí rozsáhlou databázi francouzských a frankofonních textů různých žánrů (román, divadelní hry, poezie aj.).¹³ Tento korpus poslouží k ověření frekvence studované perifráze *être sur le point de* + inf v rámci originálních francouzských textů a k potvrzení spolehlivosti korpusu *InterCorp*.

Při vytváření pracovního korpusu jsme zvolili vyhledávání *Recherche avancée* (Pokročilé vyhledávání), ve kterém je možné zadávat dotazy pomocí jazyka CQL (*Corpus Query Language*). Do vyhledávání jsme nejdříve zadali základní dotaz:

```
[lemma="être"%c][word="sur"%c][word="le"%c][lemma="point"%c]  
[lemma="de"%c][pos="VINF"%c]
```

Dále jsme do dotazu přidali vložené pozice pro vyhledání případů, kdy do perifráze vstupují další výrazy, a to do pozice mezi slovesem *être* a *sur le point de* a do pozice mezi *sur le point de* a slovesem v infinitivu. Dotazy zahrnující vložené pozice vypadaly následovně:¹⁴

```
[lemma="être"%c][ ][word="sur"%c][word="le"%c][lemma="point"%c][lemma="de"  
"%c][pos="VINF"%c]
```

¹³ Nikoli však texty publicistické nebo filmové titulky, které jsme měli k dispozici u paralelního korpusu *InterCorp*. Proto bude analýza v rámci korpusu *Frantext* omezena pouze na texty románové.

¹⁴ Dotazy jsme zadávali po jednotlivých vložených pozicích postupně, protože *Frantext* nedovoluje zadání dotazu obsahující potenciální vložené pozice pomocí čísel (0-2), jak tomu je u korpusu *InterCorp* (viz kap. 5.1.2.).

[lemma="être"%c][word="sur"%c][word="le"%c][lemma="point"%c][lemma="de"%c][pos="VINF"%c]

[lemma="être"%c][word="sur"%c][word="le"%c][lemma="point"%c][lemma="de"%c][pos="VINF"%c]

[lemma="être"%c][word="sur"%c][word="le"%c][lemma="point"%c][lemma="de"%c][pos="VINF"%c]

Korpus jsme omezili na texty románů z období 20. a 21. století, aby byl co nejvíce srovnatelný s korpusem *InterCorp*. Na základě tohoto vyhledávání jsme získali celkem 766 výskytů perifráze *être sur le point de* + inf, včetně vložených pozic, relativní frekvence (i.p.m.) se rovnala 11,88.

Pro účely naší práce jsme se zaměřili na nejčastější plnovýznamová slovesa vyskytující se nejméně desetkrát na místě infinitivu. Nejfrekventovanější slovesa znázorňuje následující tabulka:

Sloveso v infinitivu	Počet výskytů	
dire	38	5,0 %
partir	24	3,1 %
faire	23	3,0 %
être ¹⁵	19	2,5 %
parler	18	2,3 %
répondre	18	2,3 %
quitter	17	2,2 %
demander	15	2,0 %
aller	15	2,0 %
perdre	14	1,8 %
mourir	10	1,3 %
tomber	10	1,3 %

Tab. 4: Nejfrekventovanější plnovýznamová slovesa ($f_q = +10$) vyskytující se na místě infinitivu v konstrukci *être sur le point de* + inf na základě dat z korpusu Frantext (románové texty z 20. a 21. století)

¹⁵ Sloveso *être* se zde vyskytuje ve spojení s *participe passé* (přičestí minulé) (Un malin en conclut que la paix **était sur le point d'être signée**), podstatnými jmény (Lorsqu'une femme **sera sur le point d'être mère** (...)) nebo přídavnými jmény (Il **est sur le point d'être heureux**, de s'envoler sur la route !).

Nejfrekventovanější slovesa odpovídají narativnímu charakteru románových textů. Nejčastěji se zde objevují slovesa uvozující řeč postav nebo naznačující řeč (*dire, parler, répondre, demander*) a slovesa pohybu (*partir, quitter, aller, tomber*). V následující kapitole zabývající se daty z korpusu *InterCorp*, ve které porovnáváme jednotlivé korpusy z hlediska nejčastějších sloves vstupujících do perifráze *être sur le point de* + inf, uvidíme, že se nejčastější slovesa shodují (např. sloveso *dire* v obou případech figuruje na první pozici, viz kap. 5.1.2.).

V následující tabulce zobrazujeme výrazy, které se nejčastěji (více než dvakrát, z celkového počtu 29 výskytů) objevovaly jako vložené pozice mezi slovesem *être* a *sur le point de*:¹⁶

Vložená pozice <i>être (...)</i> <i>sur le point de</i>	Počet výskytů	
toujours	5	17,2 %
presque	4	13,8 %
même	4	13,8 %
pas	3	10,3 %
souvent	3	10,3 %
perpétuellement	2	6,9 %
donc	2	6,9 %

Tab. 5: Nejfrekventovanější vložené pozice ($f_q = +2$) *être (...)* *sur le point de* + inf na základě dat z korpusu Frantext

Nejpočetnější výrazy představují příslovce. Zajímavě zde figurují příslovce, která indikují opakovatelnost, a tedy možné nezavršení děje: *toujours, souvent, perpétuellement*:

- (15) Il me semblait **être perpétuellement sur le point de comprendre** quelque chose, mais (...).

Objevuje se zde i příslovce upozorňující na blízkost děje, ale i možnou nerealizaci, *presque*:

- (16) Betty **était presque sur le point de rigoler**.

Ve třech případech se konstrukce *être sur le point de* + inf vyskytla v záporu:

¹⁶ Tyto vložené pozice jsou pro naši práci nejrelevantnější. Vložené pozice na jiných místech (před infinitivem) obsahovaly nejčastěji zvrtné zájmeno *se* nebo osobní zájmena (*la, le, lui, nous*, aj.). Tyto výrazy pro naši práci nepředstavují signifikantní kritérium, a proto je neznázorňujeme v samostatné tabulce.

- (17) (...) elle était malheureuse, elle savait que je le savais, et elle n'avait rien à faire de ma pitié. Elle **n'était pas sur le point de pleurer**.

Výsledky analýzy dat z jednojazyčného francouzského korpusu *Frantext* vyobrazené v tabulkách porovnáme s výsledky z korpusu *InterCorp* v nadcházející části.

5.1.2. Paralelní korpus *InterCorp*

Jak již bylo řečeno, pro analýzu českých překladových protějšků francouzské slovesné perifráze *être sur le point de* + inf jsme použili materiál z francouzsko-českého paralelního korpusu *InterCorp*, konkrétně z jeho nejnovější verze 13, která byla zveřejněna roku 2020. Do vyhledávání jsme zadali pokročilý dotaz pomocí jazyka CQL včetně vložených pozic:¹⁷

```
[lemma="être"][]{0,1}[word="sur"][word="le"][lemma="point"][lemma="de"][]{0,2}[tag="VER:infi"]
```

Dále byl materiál omezen na texty beletristické (romány), texty publicistické (ze serverů *Project Syndicate* a *Presseurop*) a filmové titulky z databáze *Open Subtitles*.¹⁸ K použití třech typů textu jsme se rozhodli především kvůli malému počtu výskytů perifráze v kategorii beletristických textů. Větší rozmanitost typů textu nám navíc poslouží ke stanovení rozdílů při užití námi studované perifráze v různých kontextech a následnému zkoumání tendencí v typech protějšků na základě těchto textových odlišností. Pro lepší orientaci budeme použité příklady jednotlivých výskytů označovat podle daného typu textu následovně: (bel) pro texty beletristické, (publ) pro texty publicistické a (tit) pro titulky. Poslední dva zmiňované typy textu představují nevýhodu v časté absenci bibliografických údajů, informací týkajících se překladatele nebo zdrojového jazyka, které jsou důležité pro přesnější analýzu zabývající se např. vlivem překladatelského idiolektu nebo jazykovými interferencemi. Vzhledem k malému množství výskytů perifráze jsme nijak neomezovali jazyk zdrojového textu. Ve výsledném materiálu se tedy vyskytují texty, jejichž původním jazykem není francouzština, je tedy nutné brát v potaz i možnou jazykovou interferenci mezi zdrojovým a cílovým jazykem.

Na základě vloženého dotazu a omezení na dané typy textu jsme získali materiál o celkovém počtu 784 výskytů (i.p.m. 12,84). Počet výskytů u jednotlivých textových typů v korpusu *InterCorp* znázorňuje následující tabulka:

¹⁷ Dotaz zahrnuje potenciální vložené pozice vyskytující se na stejných pozicích jako u dotazu v jednojazyčném korpusu *Frantext*.

¹⁸ Přesněji `text.txttype ∈ {fiction, journalism - commentaries, subtitles}`.

Typy textu	Počet výskytů perifráze <i>être sur le point de</i> + inf
Publicistické	176 (i.p.m. 22,51 pro Syndicate, 10,22 pro PressEurop)
Beletristické	282 (i.p.m. 12,28)
Titulky	326 (i.p.m. 9,88)
Celkem	784

Tab. 6: Počet výskytů perifráze *être sur le point de* + inf (včetně vložených pozic) u jednotlivých typů textu na základě dat z korpusu InterCorp

Nejvyšší relativní frekvence (i.p.m. 22,51) se vyskytuje u textů publicistických ze serveru *Project Syndicate*, který je specifický pro svůj publicistický (zpravodajský) styl. Texty z tohoto serveru zpravují o aktuálním dění ve světě a perifráze *être sur le point de* + inf se zde vyskytuje v kontextech dění budoucího (např. nastavování změn a rozhodování o blízké budoucnosti v politických nebo společenských sférách). Zároveň jde o procesy, které jsou očekávány. Perifráze *être sur le point de* + inf se tedy zdá být optimálním prostředkem pro vyjádření těchto skutečností:

(18) L'Italie **est sur le point de tenir un référendum constitutionnel** qui pourrait entraîner la chute du gouvernement du Premier ministre Matteo Renzi. (publ)

V Itálii **zanedlouho proběhne referendum** o změnách ústavy, které může vyústit v pád vlády premiéra Mattea Renziho.

Oproti tomu nejnižší i.p.m. (9,88) odpovídá textům filmových titulků. Z toho vyplývá, že s užíváním perifráze *être sur le point de* + inf se pravděpodobněji setkáme častěji v textech publicistického stylu, zatímco v mluveném projevu (který je v tomto případě imitován titulky) se perifráze objevuje méně často.

U beletristických textů i.p.m. dosahuje hodnoty 12,28. Relativní frekvence této perifráze v rámci korpusu *InterCorp* a beletristických textů je tedy jen o něco vyšší než v případě referenčního francouzského korpusu *Frantext*, kde se i.p.m. rovnalo hodnotě 11,88 (viz kap. 5.1.1.). Vzhledem k tomuto malému rozdílu mezi relativními frekvencemi u obou korpusů můžeme korpus *InterCorp* považovat za spolehlivý zdroj pro náš výzkum.

Ze získaného materiálu jsme následně vytrídili případy, u kterých v korpusu došlo k chybnému zarovnání textu v cizím jazyce a textu v češtině, jednotlivé věty si tedy

neodpovídaly.¹⁹ Z materiálu jsme také odstranili případy, které se kvůli vloženým pozicím v datech vyskytovaly vícekrát.

Dále jsme vyřadili případy, kdy se zarovnání vět francouzského textu a textu v češtině sice shodovalo, ale v českém textu byla část, která ve francouzštině obsahovala perifrázi *être sur le point de* + inf, vypuštěna (viz příklady 19-20):

- (19) En 1975, lorsque New York **était sur le point de déclarer faillite**, le président Gerald Ford aurait déclaré “allez crever!” (il n’aurait en fait jamais prononcé ses mots tristement célèbres), même si finalement, la ville a bénéficié de prêts de sauvetage. (publ)

Legendární odpověď prezidenta Geralda Forda (kterou ve skutečnosti nikdy nepronesl) městu New York v roce 1975 – „jděte se bodnout“ – nakonec skončila dalšími nouzovými půjčkami.

- (20) Les Sociaux-démocrates (SPD) se réjouissent aussi, mais on peut se demander pourquoi, en réalité. Les Verts **sont sur le point de concurrencer** sérieusement les socialistes en tant que grande formation, en Rhénanie-Palatinat, les affaires ont coûté presque dix points de pourcentage aux camarades. (publ)

Zelení nejsou samozřejmě jedinými, kdo se může z nedělních výsledků radovat. Slaví též středo-levicoví Sociální demokraté. Není však zcela jasné proč. V Porýní-Falci se SPD sotva podařilo udržet se u moci, přičemž předseda místní vlády Kurt Beck ztratil 10 procentních bodů.

Z materiálu jsme vytřídili i takové případy, kdy český překlad nebyl jednoznačný nebo neodpovídal původní větě:

- (21) Mme Sugden dit que vous **êtes sur le point de devenir une vraie star**. (tit)

Paní Sugdenová říká, že **jste na nejlepším místě ke společný domácnosti**.

Po vytřídění všech výše zmíněných „šumů“ se celkový počet zkoumaných případů zredukoval na 741. Tyto výskyty byly dále manuálně analyzovány. Četnost výskytů u jednotlivých typů textu po třídění znázorňuje tabulka 7:

¹⁹ Jde o případy, kdy jsme ani při kontrole širšího kontextu neobjevili odpovídající části.

Typy textu	Počet výskytů perifráze <i>être sur le point de + inf</i>	
Publicistické	166	22,9 %
Beletristické	272	37,6 %
Titulky	286	39,5 %
Celkem	724	100 %

Tab. 7: Počet výskytů perifráze *être sur le point de + inf* u jednotlivých typů textu v rámci dat z korpusu InterCorp po vyřídění „šumů“

Nejpočetnější skupinou je kategorie filmových titulků, o něco méně jsou zastoupeny texty beletristické. Nejméně výskytů jsme analyzovali v případě textů publicistických.

Další frekvenční tabulka představuje plnovýznamová slovesa, která se v naší zkoumané konstrukci nejčastěji vyskytovala na místě infinitivu. Tabulka je rozdělena podle textových typů:

Sloveso v infinitivu (titulky)			Sloveso v infinitivu (beletrie)			Sloveso v infinitivu (publicistické texty)		
Počet výskytů			Počet výskytů			Počet výskytů		
faire	20	7,0 %	dire	14	5,1 %	être	10	6,0 %
être	13	4,5 %	partir	6	2,2 %	devenir	7	4,2 %
devenir	9	3,1 %	tomber	5	1,8 %	commencer	5	3,0 %
avoir	8	2,8 %	commencer	5	1,8 %	faire	5	3,0 %
changer	8	2,8 %	perdre	5	1,8 %	changer	4	2,4 %
partir	8	2,8 %	mourir	5	1,8 %			
commencer	7	2,4 %	faire	5	1,8 %			
mourir	6	2,1 %						
arriver	6	2,1 %						
perdre	6	2,1 %						
exploser	6	2,1 %						

Tab. 8: Nejfrekventovanější plnovýznamová slovesa ($f_q = +4$) v infinitivu vyskytující se na místě infinitivu v konstrukci *être sur le point de + inf* na základě dat z korpusu InterCorp

Tato frekvenční tabulka ukazuje, že mezi nejčastější plnovýznamová slovesa vstupující do konstrukce *être sur le point de + inf* na paralelním korpusu *InterCorp*, patří taková, která

předznamenávají změnu (tj. slovesa *commencer*, *devenir*, *changer*, *être*, které do konstrukce ve většině případů vstupuje ve spojení s *participe passé*²⁰ nebo adjektivem, nebo sloveso *faire*, které v některých případech funguje jako polopomocné sloveso, stejně jako sloveso *être* nebo *avoir*). Jedná se zároveň o slovesa vidu dokonavého. Očekává se tedy, že se akce, pojmenovaná daným slovesem (většinou) v infinitivu, naplní:

(22) **Tu es sur le point de devenir un grand scientifique.** (tit)

Brzy budeš slavný vědec.

(23) Mais actuellement, à peine six mois plus tard, la promesse d'éducation pour tous les réfugiés **est sur le point de ne plus être tenue** (...). (publ)

Ted' však, pouhých šest měsíců nato, **bude** slib vzdělávání pro všechny uprchlíky **co nevidět porušen** (...).

V případě beletristických textů můžeme tabulku porovnat s frekvenční tabulkou 4 (viz kap. 5.1.1.). Tato tabulka obsahuje nejfrekventovanější slovesa vstupující do této perifráze na jednojazyčném francouzském korpusu *Frantext*, na kterém jsme analyzovali pouze románové texty z 20. a 21. století. Jak jsme již zmiňovali, sloveso *dire* se v obou případech na místě infinitivu vyskytuje nejčastěji. Kromě slovesa *commencer*, které se vyskytuje v materiálu z korpusu *InterCorp*, se všechna nejfrekventovanější slovesa v obou korpusech shodují. V datech z korpusu *Frantext* nalezneme jen sloveso *recommencer*, a to pouze v jediném případě. Sloveso *commencer* se v materiálu beletristických textů z korpusu *InterCorp* vyskytovalo celkem pětikrát, pokaždé se však jednalo o dílo, u kterého zdrojový jazyk byl jiný než francouzština. Navíc bylo toto sloveso ve třech případech použito v rámci jednoho díla, u kterého je předpoklad pouze jednoho překladatele. V tomto případě musíme brát v potaz jazykovou interferenci a překladatelský idiolekt. Předpokládáme tedy, že pro francouzštinu nebude příliš obvyklé užívat ingresivní perifrázi *être sur le point de* + inf s, už samo o sobě ingresivním, slovesem *commencer*.

Pro další analýzy jsme u jednotlivých typů textu porovnávali i frekvence slovesných časů polopomocného slovesa *être*. Přehled všech užitých slovesných časů podle typů textu zobrazují grafy 1, 2 a 3:

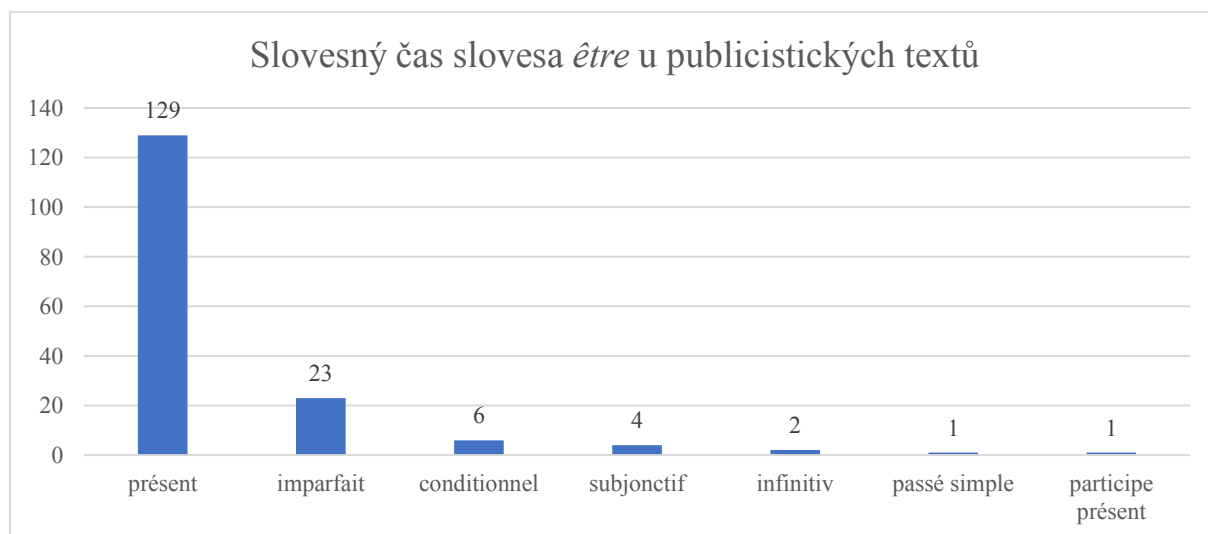
²⁰ *Préfecté* minulé.

Graf 1: Slovesný čas slovesa *être* v perifrázi *être sur le point de + inf* u titulků

Graf 2: Slovesný čas slovesa *être* v perifrázi *être sur le point de + inf* u beletristických textů

Graf 3: Slovesný čas slovesa *être* v perifrázi *être sur le point de + inf* u publicistických textů

Z grafů 1, 2 a 3 vyplývá, že nejdominantnějšími slovesnými časy jsou *présent* a *imparfait*. V případě titulků a publicistických textů nejužívanější čas slovesa *être* představuje přítomný čas (*présent*). U beletrie naopak silně převažuje minulý čas *imparfait*, což odpovídá narativnímu charakteru beletristických textů. Užití těchto slovesných časů u pomocného slovesa *être* dále komentujeme v kapitole o významech perifráze *être sur le point de* + inf (viz kap. 5.2.1.).

Dalším aspektem pro analýzu byly již zmíněné vložené pozice. Tabulka 9 předkládá výrazy, které se nejčastěji (z celkového počtu 59 výskytů) vyskytovaly na vložených pozicích mezi slovesem *être* a spojením *sur le point de* + inf. Stejně jako u dat z korpusu z *Frantext* představujeme pouze takové vložené pozice, které by mohly být pro naši práci signifikantní.

Vložená pozice <i>être</i> (...) <i>sur le point de</i>	Počet výskytů	
pas	12	20,3 %
peut-être	6	10,2 %
déjà	5	8,5 %
même	3	5,1 %
maintenant	2	3,4 %
toujours	2	3,4 %
alors	2	3,4 %
perpétuellement	2	3,4 %
tous	2	3,4 %
juste	2	3,4 %

Tab. 9: Nejfrekventovanější vložené pozice ($f_q = +2$) *être* (...) *sur le point de* + inf na základě dat z paralelního korpusu InterCorp

Zajímavým jevem je konstrukce *être sur le point de* + inf v záporu:

- (24) L'Occident **n'est pas sur le point de déclarer** la guerre à la Russie (...). (publ)
Západ se (...) **nechystá vyhlásit** Rusku válku.
- (25) Le ralentissement que nous connaissons depuis cinq ans déjà **n'est pas sur le point de se terminer**. (publ)
Současný propad, už teď trvající půl dekády, **hned tak neskončí**.

Zápor se v tomto případě na místě vložených pozic objevuje nejčastěji. Tato skutečnost se tedy neshoduje s tvrzením Zavadila a Čermáka, podle kterých nelze imminentní perifráze v záporu užívat (Zavadil & Čermák, 2010, s. 316). Perifráze *être sur le point de* + inf v záporu vyjadřuje stav, kdy je málo pravděpodobné (až nepravděpodobné), že se daná akce uskuteční.

Dále se mezi vloženými pozicemi nejčastěji vyskytovala příslovce, stejně jako v případě korpusu *Frantext*. Opět se zde objevují příslovce naznačující repetici a ustavičnost, tedy možné nezavršení děje a nedokonavost (*toujours, perpétuellement*):

- (26) (...) comme si Havel **était perpétuellement sur le point de lui échapper** (...) (bel)
(...) jako by jí Havel **věčně a stále unikal** (...)

Jako druhé nejčastější příslovce zde figuruje *peut-être*, které představuje nejistotu v konání děje, znovu se dotýká možné nerealizace daného děje:

- (27) Tout cela **est peut-être sur le point de changer**. (publ)
To se však **možná brzy změní**.

Brzké nastání děje naznačují příslovce *déjà, maintenant, juste*:

- (28) J'étais **déjà sur le point d'user d'un faux-fuyant** pour lui répondre, quand je compris que je ne pouvais parvenir à Miralles que par le truchement de Bolaño.
(publ)
Už jsem měl na jazyku nějakou vyhýbavou odpověď, když mi včas došlo, že se k Mirallesovi mohu dostat jediné přes Bolaña.
- (29) La croissance mondiale, qui avoisinait les 3,8 % ces 35 dernières années, et plus de 4 % l'année dernière, **est maintenant sur le point de tomber** aux environs de 2 %.
(publ)
Světový ekonomický růst, jehož průměrné tempo za posledních 35 let činilo 3,8 procenta a loni dokonce více než 4 procenta, **nyní čeká pád** na pouhých 2 procenta.

Výrazy na místě vložených pozic tak mohou umocňovat význam blízkosti děje nebo jeho nerealizace, který konstrukce *être sur le point de* + inf vyjadřuje. Tyto významy budeme více analyzovat v nadcházející kapitole, která bude pojednávat o výsledcích analýzy.

5.2. Výsledky analýzy

Následující strany budeme věnovat výsledkům analýzy českých překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf na základě dat z francouzsko-českého paralelního korpusu *InterCorp*. V první podkapitole budeme komentovat dva hlavní typy významu této perifráze,

se kterými jsme se během analýzy setkali. V další podkapitole pak představíme jednotlivé překladové protějšky a jejich výskyty budeme náležitě interpretovat. Následně výsledky analýzy porovnáme s hypotézami uvedenými v kapitole 4. V poslední části práce pak představíme výsledky zpětné analýzy, v rámci které jsme analyzovali dva z překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf. a stanovili jejich francouzské ekvivalenty, které tak spadají do stejného paradigmatu jako zkoumaná perifráze.

5.2.1. Typy významu perifráze *être sur le point de* + inf

Jak jsme již zmínili v teoretické části, opis *être sur le point de* + inf se řadí mezi perifráze s významem inminentní ingresivnosti: vyjadřuje bezprostřední, blízkou budoucnost (viz kap. 3.1.1.). Jde tedy o perifrázi s futurálním zabarvením, která odkazuje na pravděpodobnou událost.

Odborná literatura ale v některých případech podotýká, že tato perifráze může pojmenovávat i děj, který se sice blíží k završení, ale který ve výsledku nemusí být nebo nebude realizován. Šabršula význam, kdy není jasné završení děje, označuje za význam pseudoterminativní (viz kap. 3.1.2.3.) (Šabršula, 1964, s. 128).

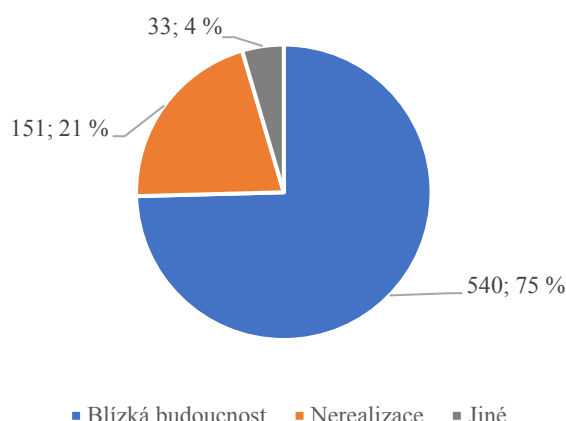
Během analýzy českých protějšků jsme se setkali jak s významem blízké budoucnosti, tak s významem, kdy děj nakonec nebyl realizován: tento význam označujeme za *význam nerealizace*. Do těchto dvou významů jsme nezahrnovali případy, kdy byla perifráze přeložena pomocí slovesa dokonavého a postihovala tak již završený děj:

(30) Cette promesse **est sur le point de devenir réalité**. (tit)

Tento slib **se stal realitou**.

Vzhledem k malému zastoupení těchto případů jsme tento potenciální význam (završený děj) v této kapitole nezmiňovali. Dále jsme v tomto případě nepracovali s případy, kdy perifráze do češtiny nebyla přeložena. Tyto případy zahrnujeme do kategorie *Jiné*. Kvantitativní zastoupení typů významů shrnuje graf 4:

Typy významu perifráze *être sur le point de* + inf

Graf 4: Frekvence typů významu perifráze *être sur le point de* + inf na základě dat z korpusu InterCorp

Tabulka 10 zobrazuje zastoupení jednotlivých významů podle textových typů (titulky, beletrie, publicistické texty). Nejčastějším typem významu se u všech typů textu ukázala být blízká budoucnost. Jak ukazuje tabulka, mnohem větší výskyt tohoto významu jsme však zachytili u textů publicistických (94 %) a titulků (81,9 %) než u textů beletristických (55,1 %). Naopak význam nerealizace se u textů publicistických a titulků vyskytoval sporadicky (u publicistických textů pouze u 3,6 % výskytů, u titulků u 13,6 %), zatímco u textů beletristických se význam nerealizace vyskytuje v 39 % případů. Jak uvádíme dále v této kapitole, význam nerealizace je typický spíše pro narativní typ sekvence, který je více spojován s texty beletristickými než s texty publicistickými, které zpravují o budoucím dění (viz kap. 5.1.2.), a titulky, které imitují přímou řeč.

	Titulky		Beletrie		Publicistické texty	
Blízká budoucnost	234	81,9 %	150	55,1 %	156	94,0 %
Nerealizace	39	13,6 %	106	39,0 %	6	3,6 %
Jiné	13	4,5 %	16	5,9 %	4	2,4 %
Celkem	286	100 %	272	100 %	166	100 %

Tab. 10: Zastoupení typů významu perifráze *être sur le point de* + inf v rámci dat z korpusu InterCorp

Pro určení významu nerealizace je důležitá znalost širšího kontextu. Lze ho určit např. pokud po perifrázi *être sur le point de* + inf následuje spojka odporovacího poměru (*mais*, v českých překladech *ale, avšak, když, jenže*), která indikuje ono nezavršení nebo přerušení děje:

- (31) Il **était sur le point de dire quelque chose, mais** il s'arrêta au dernier moment, et ses lèvres serrées retinrent le cri qui voulait s'en échapper. (bel)
Už už **chtěl promluvit, ale** v posledním okamžiku se zarazil a jeho sevřená ústa zadržela unikající výkřik.

V příkladu 32 je nerealizace zachycena v první větě pomocí slovesa *zasáhnout* (agens tedy přerušil zamýšlený proces). V některých případech se může jednat o nerealizaci i tehdy, kdy není přímo vyznačena lexikálním prostředkem, ale z širšího kontextu a jiných prostředků může vyplývat, že děj ve výsledku nebyl uskutečněn. Příklad 33 ukazuje, že možnou nerealizaci může předpovídat i minulý čas slovesa. V tomto příkladu užití modálního slovesa *chít* v minulém čase implikuje, že v minulosti se činitel k ději chystal, ale není jednoznačné (navíc bez znalosti širšího kontextu), zdali ho dokončil:

- (32) Elle ne voulut le dissuader qu'une fois, quand il **fut sur le point de détruire** le daguerréotype de Remedios qu'on gardait au salon, éclairé par une lampe éternelle. (bel)
Zasáhla jenom jedenkrát, ve chvíli, kdy **se chystal zničit** Remediosin daguerrotyp, pověšený v pokoji a ozařovaný věčným světlem.
- (33) Petrelli, plus tôt ce matin, vous **étiez sur le point de faire une annonce**. (tit)
Pane Petrelli, dnes **jste chtěl učinit prohlášení**.

Význam nerealizace se dále objevuje skoro výhradně v případech, kdy je pomocné sloveso *être* v minulém čase (nejčastěji *imparfait* a *passé simple*), který je typický pro narativní sekvence. Tím se vysvětluje největší zastoupení tohoto významu v kategorii beletristických textů, ve které je frekvence slovesného času *imparfait* ze zkoumaných textových typů největší (viz graf 2, s. 28).

Z kvantitativního hlediska význam blízké budoucnosti (75 %) celkově výrazně převažoval nad významem nerealizace (21 %). U titulků a publicistických textů se tento význam vyskytoval téměř výhradně. Z hlediska slovesného času se objevoval v případech, kdy bylo sloveso *être* jak v přítomtu (celkem v 61 %, nejvyšší výskyt u textů publicistických a titulků), tak v *imparfait* (celkem v 30,7 %, nejvyšší výskyt u textů beletristických).

Pro konstatování, že význam blízké budoucnosti koreluje s časem polopomocného slovesa *être*, by však bylo jistě nutné provádět výzkum na větším množství materiálu.

- (34) « Ma chérie, dis-toi que la séparation **est sur le point d'être terminée** et que bientôt nous aurons l'immense joie de nous revoir. (...) » (bel)

„Říkej si, drahoušku, že odloučení **co nevidět skončí** a že brzy zažijeme nesmírnou radost ze shledání. (...)“

- (35) Neil **était sur le point d'avoir 18 ans**, et pour célébrer cet évènement, sa mère allait lui acheter un cadeau „assassin“. (tit)

Blížily se Neilovy **osmnáctiny**, a aby tento milník oslavila, koupila mu jeho máma předčasnou smrt.

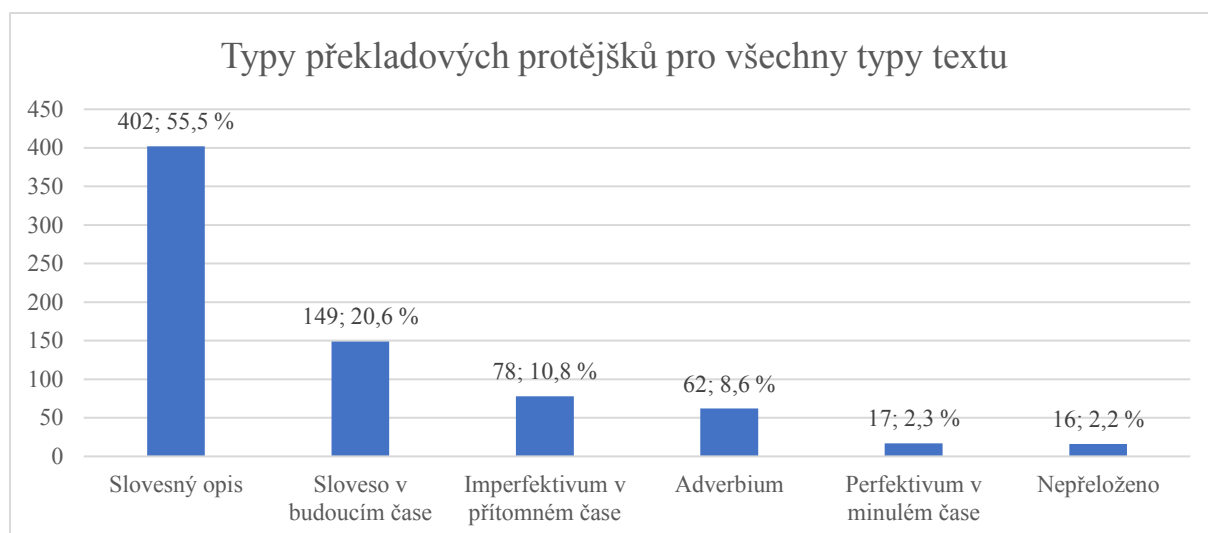
Analýza ukázala, že rozdíly ve významech se odrážejí také v rozdílech v typech překladových protějšků. Jednotlivé české překladové protějšky představíme v následující kapitole.

5.2.2. Překladové protějšky perifráze *être sur le point de + inf*

V této kapitole budeme prezentovat a komentovat české protějšky francouzské perifráze *être sur le point de + inf*, které jsme stanovili na základě analýzy materiálu z francouzsko-českého paralelního korpusu *InterCorp*. Jedním z cílů naší práce bylo vytvořit typologii těchto českých protějšků. Výslednou typologii znázorňuje tabulka 11 a graf 4:

Překladový protějšek	Slovesný opis	Sloveso v budoucím čase	Imperfektivum v přítomném čase	Adverbium	Perfektivum v minulém čase	Nepřeloženo
Počet (celkem 724)	402	149	78	62	17	16
100 %	55,5 %	20,6 %	10,8 %	8,6 %	2,3 %	2,2 %

Tab. 11: Typologie českých protějšků perifráze *être sur le point de + inf* pro všechny typy textu dohromady

Graf 4: Typologie českých překladových protějšků perifráze *être sur le point de + inf* pro všechny typy textu dohromady

Nejpočetnější kategorií českých protějšků zkoumané perifráze jsou slovesné opisy, které zastupují více než polovinu českých protějšků (55,5 %). Do této skupiny jsme zařadili konstrukce modálního charakteru, slovesné opisy s předložkovou nebo nominální vazbou a opisy ingresivní (frekvenci jednotlivých opisů znázorňuje tab. 13 na s. 38). Druhým nejčastějším protějškem se ukázala být slovesa v budoucím čase (20,6 %). V 10,8 % se jako český protějšek objevovala slovesa nedokonavá (*imperfektiva*) v přítomném čase, která pojmenovávají děj už probíhající.²¹ V 8,6 % je český protějšek zastoupen adverbiem.²² Nejméně se jako protějšek vyskytovala dokonavá slovesa v minulém čase (*perfektiva*) (2,3 %).

Ve 2,2 % případů perifráze *être sur le point de + inf* nebyla přeložena. Může se jednat např. o zvolení jiného překladatelského postupu (reformulace, modulace):

- (36) Remedios-la-belle et ses amies épouvantées parvinrent à se réfugier dans une maison voisine alors qu'une bande de mâles féroces **était sur le point de les attaquer**. (bel)
 Krásné Remedios a jejím vyděšeným přítelkyním se v posledním okamžiku podařilo nalézt útočiště v nedalekém domě a uniknout tak houfu **zdivočelých** samců.

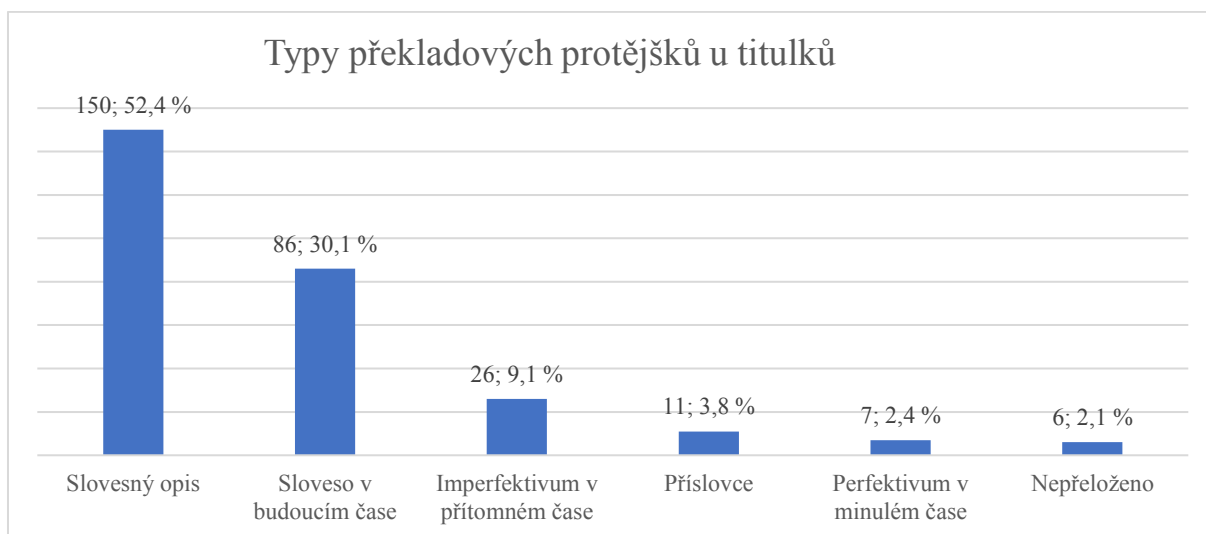
Zastoupení typů překladových protějšků podle jednotlivých textových typů (titulky, beletrie, publicistické texty) znázorňuje tabulka 12 a grafy (6, 7, 8):

²¹ Jedná se o slovesa, která nespádají do kategorie slovesných opisů.

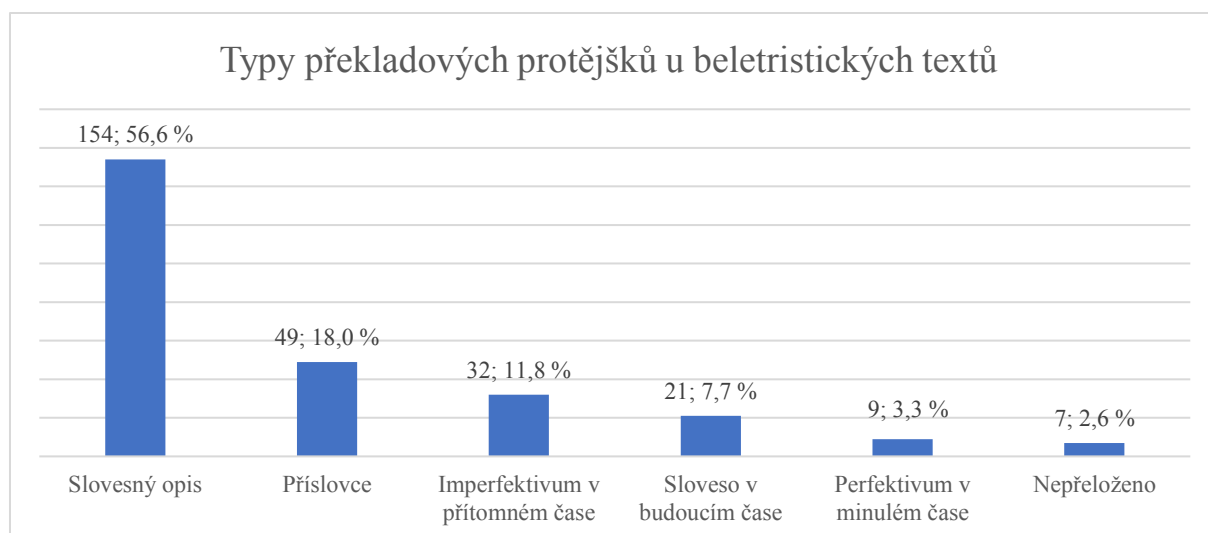
²² V tomto případě se jedná o příslovce, které představují hlavní ekvivalent perifráze. Dále jsme v rámci analýzy představili podkategorii protějšků *specifikace ekvivalentu*, do které jsme zařadili příslovce času a příslovečné určení času doplňující hlavní ekvivalent (viz kap. 5.2.2.4.).

	Titulky		Beletrie		Publicistické texty	
Slovesný opis	150	52,4 %	154	56,6 %	98	59,0 %
Sloveso v budoucím čase	86	30,1 %	21	7,7 %	42	25,3 %
Imperfektivum v přítomném čase	26	9,1 %	32	11,8 %	20	12,0 %
Adverbium	11	3,8 %	49	18,0 %	2	1,2 %
Perfektivum v minulém čase	7	2,4 %	9	3,3 %	1	0,6 %
Nepřeloženo	6	2,1 %	7	2,6 %	3	1,8 %
Celkem	286	100 %	272	100 %	166	100 %

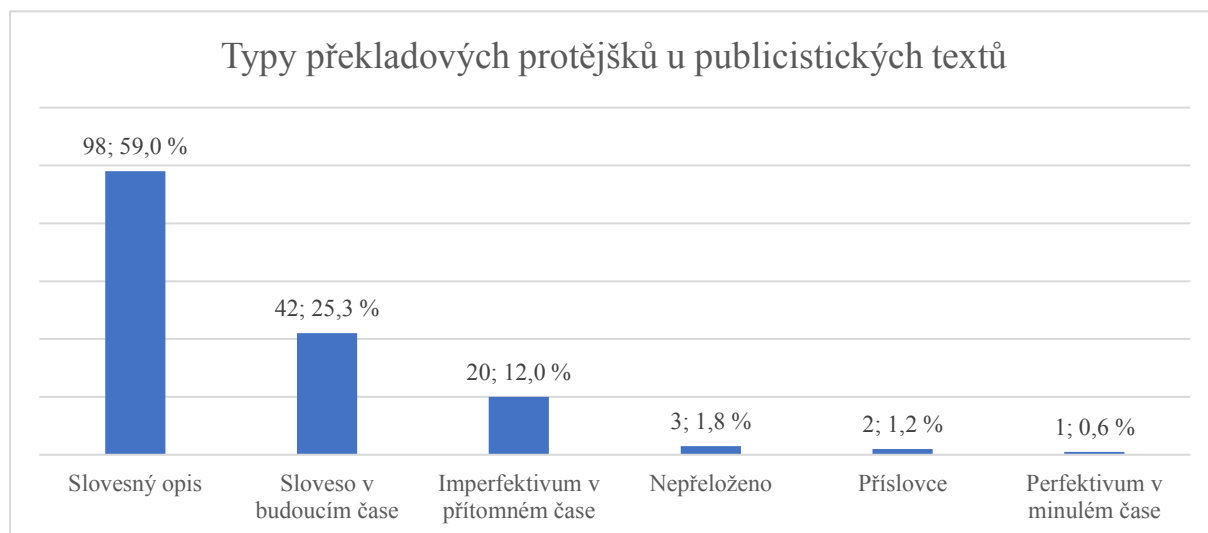
Tab. 12: Zastoupení českých překladových protějšků perifráze être sur le point de + inf v rámci jednotlivých typů textu (titulky, beletrie, publicistické texty)

Graf 6: Zastoupení českých překladových protějšků perifráze être sur le point de + inf v rámci titulků

Graf 7: Zastoupení českých překladových protějšků perifráze être sur le point de + inf v rámci beletristických textů

Graf 8: Zastoupení českých překladových protějšků perifráze être sur le point de + inf v rámci publicistických textů

Tabulka 12 a následné grafy (6, 7, 8) ukazují, že u všech typů textu je dominantním překladovým protějškem slovesný opis (u titulků představuje 52,4 % překladových protějšků, u beletrie 56,6 %, u publicistických textů 59 %). Největší rozdíly vidíme v případě slovesa v budoucím čase, které má nejmenší zastoupení u beletrie, zatímco u publicistických textů je až o více než 17 % vyšší a u titulků až o 22 %. Naopak příslovce mají největší zastoupení u beletrie, zatímco u titulků a publicistických textů je jejich výskyt až mizivý. Tato tendence odpovídá danému významu perifráze, kdy příslovce jako hlavní ekvivalent nejčastěji odpovídá významu nerealizace, který je nejfrekventovanější právě u textů beletristických (viz kapitola 5.2.1.).

V další části práce se budeme věnovat konkrétním překladovým protějškům, které následně porovnáme s hypotézami, které jsme si stanovili na konci teoretické části (viz kap. 4).

5.2.2.1. Slovesný opis

Jak jsme uvedli výše, nejčastějším protějškem konstrukce *être sur le point de* + inf jsou slovesné opisy. Jedná se o konstrukce, ve kterých, stejně jako u námi studované perifráze, figuruje (polo)pomocné sloveso ve spojení se slovesem v infinitivu. Jak jsme již zmínili, slovesné opisy jsme dělili do několika podskupin: opis modálního charakteru, opis s předložkovou nebo nominální vazbou a opis ingresivní. Tabulka 13 zobrazuje frekvenci jednotlivých kategorií:

Typ slovesného opisu	Slovesný opis modálního charakteru		Slovesný opis s předložkovou nebo nominální vazbou	Slovesný opis ingresivní
	Typ <i>chtít/mít/moci/muset</i> + inf	Typ <i>chystat se</i> + inf		
Počet (celkem 402)	137	103	143	19
100 %	34,1 %	25,6 %	35,6 %	4,7 %

Tab. 13: Frekvenční tabulka kategorií slovesných opisů fungujících jako české překladové protějšky perifráze *être sur le point de* + inf

Nejčastější kategorií se stal opis modálního charakteru (celkem 59,7 %), kterou dále dělíme na opis typu *chtít/mít/moci/muset* + inf (34,1 %) a *chystat se* + inf (25,6 %). Na druhé pozici stojí opis s předložkovou nebo nominální vazbou, který tvoří až 35,6 % všech slovesných opisů užitých jako ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf. Nejméně se vyskytoval opis ingresivní (pouze v 4,7 %). Jednotlivé skupiny slovesných opisů, které fungují jako protějšek perifráze *être sur le point de* + inf, budeme dále detailněji interpretovat.

5.2.2.1.1. Slovesný opis modálního charakteru

Pod opis modálního charakteru jsme zahrnuli konstrukce, do kterých vstupují pomocná slovesa modální (*chtít, mít, moci, muset*), a opisy typu *chystat se*. Tato slovesa vyjadřují modalitu voluntativní, která se užívá k „vyjádření vztahu činitele (původce) děje k jeho realizaci z hlediska nutnosti, možnosti či záměru daný děj realizovat“ (Grepl, 1973 cit. podle Žaža, 2017). Podle této charakteristiky by v tomto případě perifráze mohla vyjadřovat ingresivnost

dispozitivní, která podle Zavadila & Čermáka vyjadřuje proces, ke kterému je činitel „bezprostředně odhodlán“ (Zavadil & Čermák, 2010, s. 317).²³

Při analýze jsme se nejčastěji setkali s modální konstrukcí *chtít* + inf a *chystat se* + inf. Obě tyto konstrukce označují vůli aktéra danou akcí (ne)uskutečnit. Slovesa v českém překladu, která pojmenovávají děj v infinitivu, jsou ve valné většině dokonavá (celkem v 93,3 % případů):

- (37) On n'a pas d'Ivory, on **est sur le point de se faire virer** (...). (tit)

Už nemáme Ivoryho, **chtěj** nás odsud **vykopnout**...

- (38) Je tenais donc tout cela dans la paume de ma main, et elle me regardait, elle me regardait et **elle était sur le point de dire quelque chose**, mais les mots se refusaient à sortir (...). (bel)

A pak jsem to všechno držel v dlani a ona se na mne dívala, dívala a **chtěla už něco říci**, ale nešlo jí to z úst (...).

- (39) Au nom de slogans démagogiques, elle **est sur le point de faire machine arrière** sur l'une de ses plus grandes avancées : la libre circulation des personnes et des services. (publ)

Ve jménu populistických sloganů **se totiž chystá udělat velký krok zpět** v oblasti, jež byla jedním z jejích největších předchozích výdobytků – volném pohybu osob a služeb.

Setkali jsme se i s různými synonymy výše zmíněných konstrukcí, jedná se o opisy jako *být připravený* + inf nebo *snažit se* + inf.²⁴

Mezi modálními slovesy figurovalo i pomocné sloveso *mít*, které vyjadřovalo pravděpodobnost nebo časovou blízkost daného děje. Časová blízkost je zde specifikována adverbiem času *brzy*, které význam perifráze do češtiny posiluje (viz kap. 5.2.2.4.):

²³ Jindrová upozorňuje, že v těchto případech se jedná o agens rodu životného, předpokládá se totiž jeho vlastní vůle (Jindrová, 2016, s. 42). V rámci našeho výzkumu jsme se setkávali právě s těmito případy (do této kategorie započítáváme i případy, kdy agens představuje stát, který přeneseně označuje např. vedení státu, tyto případy byly časté pro publicistické texty: *La Chine est sur le point d'adopter son 11e plan quinquennal* (...) – *Čína se chystá přijmout svou 11. pětiletku* (...)). Pouze v jednom případě jsme se nesetkali s agensem rodu životného: *Malheureusement, cela s'est produit à maintes reprises tout au long de l'histoire américaine, et est sur le point de se produire dans le monde d'aujourd'hui*. (tit) – *Bohužel, toto už se v průběhu americké historie stávalo, a chystá se to stát i v dnešním světě*.

²⁴ On dirait pas que c'est quelqu'un qui **était sur le point de se suicider**. (tit) – *Nechce se mi věřit, že se právě snažila zabít*.

Tu es **sur le point de commencer une vie complètement différente**. (tit) – *Jsi připravená vstoupit do úplně jiného světa*.

- (40) Normalement, j'aurais juste été énervé, mais... ma femme **était sur le point d'accoucher**. (tit)

Normálně bych byl jen naštvaný, ale moje žena **měla brzy родit**.

Opisy modálního charakteru představují nejčastější překladový protějšek perifráze *être sur le point de* + inf. Analýza ukázala, že častějším modálním opisem je konstrukce s pomocným modálním slovesem (*chtít/mít/moci/muset*), přestože v odborné literatuře a slovnících se jako český protějšek této perifráze častěji objevovala konstrukce *chystat se*.

5.2.2.1.2. Slovesný opis s předložkovou nebo nominální vazbou

Druhou nejčastější skupinou opisů, které fungují jako ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf. jsou konstrukce s předložkovou či nominální vazbou, zároveň se tyto opisy vyskytovaly už v rámci předběžné typologie protějšků (viz tab. 3, s. 19). Vyznačují se spojením polopomocného slovesa (*být, mít, blížít se*) se substantivem, které v některých případech může zastupovat nominalizovaný protějšek francouzského slovesa v infinitivu a které slouží k vyjádření bezprostřední blízkosti děje. V případě předložkové vazby mezi pomocným slovesem a substantivem leží předložka (*na, před, u*):

- (41) Elle **était sur le point de se marier**. (bel)

Měla právě před svatbou.

- (42) Dans ce livre, on me dit qu'il **serait sur le point de disparaître**. (bel)

V této knížce stojí, že prý **jest na vymření**.

- (43) La guerre en Europe **était sur le point de finir** (...). (bel)

Válka v Evropě **byla u konce** (...).

V dalších případech se objevovaly konstrukce, do kterých spolu s předložkami vstupovala i podstatná jména. Jedná se o opisy typu *být na cestě k/být na krok od/být na prahu/být na pokraji* + substantivum, které obsahují příslovečná určení místa přeneseně vyjadřující časovou blízkost děje:

- (44) Il était euphorique, il riait nerveusement comme quelqu'un qui **est sur le point de faire une découverte incroyable** et qui ne peut contenir sa joie. (tit)

Byl v euforii, smál se, byl nervózní, jako někdo, kdo **je na cestě k objevení něčeho úžasného** a při tom nemůže zkrotit svoji radost.

- (45) D'autres pays avancés (...) **sont aussi sur le point de tomber dans une récession brutale.** (publ)

Další vyspělé ekonomiky či rozvíjející se trhy (...) **jsou rovněž na krok od tvrdého přistání do recese.**

- (46) À présent, au lendemain du Sommet sur le Climat de Paris en décembre dernier, le monde **est sur le point de prendre un nouveau mauvais parti** (...). (publ)

V návaznosti na klimatický summit v Paříži z minulého prosince **je svět na pokraji dalšího špatného tahu** (...).

Mezi protějšky se nalézala i ustálená slovní spojení obsahující předložkovou vazbu. Jde např. o spojení *být na spadnutí* (ve významu *nezadržitelně se blížit*) nebo *mít na jazyku* (ve významu *chtít něco říct*, může jít tedy o opis s modálním zabarvením, zároveň se podle výsledků analýzy zdá být lexikalizovaným protějškem fráze *être sur le point de dire*), *mít na dosah (ruky)* (ve významu *mít blízko k něčemu*):

- (47) Une tempête **est sur le point d'éclater**, et il fait presque nuit. (tit)

Bouřka **byla na spadnutí**, když jsem sem šel, a je již těsně před setměním.

- (48) (...) mais votre interruption m'a déjà sauvé de deux ou trois grossièretés que j'**étais sur le point de dire.** (bel)

(...) ale to, že jste se vmísila do rozhovoru, mi pomohlo spolknout pár šťavnatých slov, která **jsem už měl na jazyku**; (...).

- (49) Il me semblait **être perpétuellement sur le point de comprendre quelque chose**, mais cette compréhension restait au bout de mes doigts lacérés (...). (bel)

Měl jsem neustálý pocit, že **mám na dosah ruky jakési pochopení**, ale toto pochopení unikalo mým rozpáraným prstům (...).

Dále se vyskytovala spojení s nominální vazbou, která neobsahovala předložku. Jde o konstrukce se slovesy *hrozit*, *blížit se* a *čekat*, která se pojila se substantivy (nominalizace francouzského slovesa v infinitivu) (viz příklady 50-52).

- (50) Notre famille **est sur le point de tout perdre.** (tit)

Nemůžu jen tak přihlížet tomu, že naší rodině **hrozí ztráta všeho.**

- (51) Si un système **est sur le point de sauter**, la monnaie (ou la dette) chute (...). (publ)

Pokud systému **hrozí zhroucení**, kurz měny (nebo státního dluhu) obvykle klesá.

- (52) La croissance mondiale, qui avoisinait les 3,8 % ces 35 dernières années, et plus de 4 % l'année dernière, **est maintenant sur le point de tomber** aux environs de 2 %.

(publ)

Světový ekonomický růst, jehož průměrné tempo za posledních 35 let činilo 3,8 procenta a loni dokonce více než 4 procenta, **nyní čeká pád** na pouhých 2 procenta.

- (53) Tes amis ont disparu et tu es sur le point de mourir. (tit)

Tví přátelé tu nejsou, když **jsi tak blízko smrti!**

V některých případech se v opise na místo předložky či substantiva vyskytovala příslovce místa (viz příklad 53).

5.2.2.1.3. Slovesný opis ingresivní

Mezi slovesnými opisy jakožto protějšcích perifráze *être sur le point de* + inf figuroval v 19 případech (4,7 %) i opis ingresivní, který se skládal z fázového slovesa *začínat* (*se*) nebo *začít* (*se*) a slovesa v infinitivu. Jedná se o slovesa, která se řadí mezi české protějšky pro vyjádření počáteční fáze děje (viz tab. 1, s. 11). V takovém případě by perifráze *être sur le point de* + inf odpovídala ingresivnosti iniciální (viz kap. 3.1.1.). Nepojmenovává tedy děj těsně před jeho začátkem, ale pojímá proces jako už začínající. V těchto případech do konstrukce na místě infinitivu vstupovala výhradně slovesa nedokonavá:

- (54) Le filon d'argent s'épuisait, c'était le début du chemin de fer et tout **était sur le point de changer**. (tit)

V té době došlo stříbro, stavěly se první železnice a všechno **se začalo měnit**.

- (55) Dans l'obscurité de sa chambre, elle était capable d'enfiler une aiguille et de faire une boutonnière, et elle savait quand le lait, sur le feu, **était sur le point de se sauver**.

(bel)

Dovedla v tmavém pokoji navléci do jehly nit a ušít poutko a poznala, kdy **se začíná vařit mléko**.

Ingresivní konstrukce však tvořila nejmenší část všech slovesných opisů (jak zmiňujeme již výše, tvořila pouhých 4,7 % ze všech opisů), které tvoří český ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf. Malé zastoupení tohoto typu opisu si vysvětlujeme jeho užíváním jako český protějšek spíše pro případy iniciální ingresivnosti, kterou námi zkoumaná perifráze podle odborné literatury tradičně nevyjadřuje.

5.2.2.2. Sloveso v budoucím čase

Jak jsme již konstatovali v hypotézách (viz kap. 4), předpokládali jsme, že vzhledem k futurálnímu charakteru perifráze *être sur le point de* + inf se mezi českými protějšky budou vyskytovat slovesa v budoucím čase. Na základě analýzy jsme došli ke zjištění, že právě slovesa v budoucím čase tvoří druhou nejpočetnější kategorii českých překladových protějšků (vyskytuje se celkem ve 20,6 % případů).

Jednalo se o slovesa jak dokonavá, tak nedokonavá.²⁵ Slovesa byla často podpořena některým z příslovčí nebo příslovečných určení času posilujících význam časové blízkosti nebo bezprostřednosti daného procesu (viz kap. 5.2.2.4.):

- (56) Mais tous mes souhaits **sont sur le point d'être exaucés**. (tit)

Ale mně se mé přání **za chvíli splní**.

- (57) Quant à Korsemann, me chuchota-t-il sur un ton confidentiel, il avait mal agi et **était sur le point de perdre son poste** ; (...). (bel)

Důvěrně mi pošeptal, že Korsemann udělal chybu a **v nejbližší době přijde o místo**; (...).

- (58) A travers le Parti populaire européen (PPE), la droite domine également l'actuel Parlement européen – dont le mandat **est sur le point de prendre fin** (...). (publ)

Díky Evropské lidové straně (EPP), pravice také dominuje Evropskému parlamentu – jehož mandát **bude brzy končit** (...).

Tento typ protějšku se zdá být výhradním pro význam blízké budoucnosti (viz kap. 5.2.1.). Pouze jednou byl použit v kontextu významu nerealizace, kdy se daný proces ve výsledku neuskutečnil. V příkladu 59 význam nerealizace vychází z úvodní věty „zdálo se“:

- (59) On eut l'impression qu'elle **était sur le point de se mettre à pleurer**, mais elle se contenta de frotter ses yeux secs et d'éternuer. (bel)

Zdálo se, že **se rozpláče**, ale pouze si vytřela suché oči a vysmrkala se.

Sloveso v budoucím čase představuje první nejčastější gramatický protějšek, a celkově druhý nejčastější český ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf. Přestože se tento ekvivalent přímo nevyskytoval v předběžné typologii podle odborné literatury a slovníků, jeho výskyt jsme, jak zmiňujeme ve stanovených hypotézách na konci teoretické části, očekávali vzhledem k futurální povaze studované perifráze.

²⁵ Slovesa perfektivní se vyskytovala celkem u 115 případů (77,2 %), slovesa imperfektivní u 34 (22,8 %).

5.2.2.3. Imperfektivum v přítomném čase

Celkem 10,8 % českých překladových protějšků tvořila imperfektivní slovesa v přítomném čase. Jedná se o slovesa nedokonavá, která pojmenovávají děj, který právě trvá, tedy děj už probíhající. Tento protějšek tak poněkud vybočuje z kategorií významů, které podle nás opis *être sur le point de* + inf může vyjadřovat, jelikož přímo nevystihuje jeho iminentní povahu.

Sloveso už probíhající však postihuje děj, který ještě není ukončený – jeho završení je tak v očekávání, implikuje jisté futurální zabarvení a význam pseudoterminativní (proces se blíží ke konci):

- (60) Le “Merk” du pacte “d’austérité” de Merkozy **est sur le point de perdre son train arrière**. (publ)

Merk v Merkozyho paktu „úspornosti“ **přichází o zadní kola**.

- (61) Le soleil **est déjà sur le point de se coucher**, et nous allons souper, car nous nous couchons pour la plupart peu après le soleil. (bel)

Pomalu zapadá slunce a budeme večeřet; chodíme totiž spát málem se sluncem.

Čeština průběhovost v některých případech podporuje pomocí příslovce času poukazujícího na aktuálnost či okamžitost děje. Mezi nimi figuruje např. příslovce *právě*, které bylo zahrnuto již v předběžné typologii českých překladových protějšků (viz kap. 3.1.2.5.). Dále se opakovala adverbia *ted'*, *už*, nebo *zrovna*:

- (62) (...) et le pont jeté vers les plus petits états membres de l’UE **est sur le point de subir le même sort** suite à la non-conformité du colosse teutonique au Pacte de croissance et de stabilité. (publ)

(...) a most k menším členským zemím EU **je právě nyní bořen** nedodržováním Paktu stability a růstu ze strany německého kolosu.

- (63) Je crois qu’il **est sur le point de mourir**. (tit)

Myslím, že **už umírá**.

- (64) Il était autour de six heures, le pire moment pour moi, et j’étais **juste sur le point de servir le dîner**, mais je me suis sentie obligée de le faire entrer (...). (bel)

Přišel v děsně nešikovnou dobu, kolem šesté, **zrovna když jsem prostírala k večeři**, ale měla jsem pocit, že bych ho měla pozvat (...).

Časovým příslovcím a příslovečnému určení času budeme věnovat nadcházející samostatnou kapitolu, jelikož sama představují jednu z kategorií českých překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf.

5.2.2.4. Příslovce a příslovečná určení času

Kategorii příslovce a příslovečného určení času dělíme v rámci naší analýzy do dvou podkategorií: *hlavní ekvivalent perifráze* a *specifikace ekvivalentu*.

Podkategorie *hlavní ekvivalent perifráze* je zahrnuta v tabulce 11 představující typologii hlavních českých překladových protějšků. Adverbia jako hlavní ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf tak tvoří 8,6 % všech českých ekvivalentů. V kategorii *specifikace ekvivalentu* se pak vyskytují příslovce a příslovečná určení času, která doplňují (specifikují) některé hlavní protějšky a posilují význam, který perifráze *être sur le point de* + inf vyjadřuje.

Příslovce jako hlavní ekvivalent perifráze figuroval převážně u významu nerealizace (viz kap. 5.2.1.), čemuž odpovídá největší zastoupení tohoto protějšku u beletristických textů, u kterých jsme se s tímto významem setkali nejčastěji. Co se týče lexikálního obsazení, nejvyšší výskyt zde mají příslovce způsobová *málem*, *téměř* nebo *skoro*. Jedná se o příslovce naznačující časovou blízkost děje, která byla obsažena již v předběžné typologii překladových protějšků (viz kap. 3.1.2.5.). Nejčastěji se vyskytovala ve spojení se slovesem v minulém čase – takové případy implikovaly význam nerealizace (příklad 65 a 66), v některých případech ale i ve spojení se slovesem v přítomtu (příklad 67), kdy příslovce naznačuje velmi pravděpodobnou blízkost děje, tedy jeho zakončení (nerealizace tu není tolik jistá, jedná se tak o jasný slovesný opis pseudoterminativní podle Šabršuly) (viz kap. 3.1.2.3.):

- (65) Il **était sur le point de parler du trésor**, mais préfère finalement n'en rien dire.

Málem už začal mluvit o pokladu, ale včas si to rozmyslel. (bel)

- (66) Le sous-lieutenant **était sur le point de céder au découragement**, quand la porte s'ouvrit brusquement, et l'adjudant de carrière Semancak entra avec une chaise à la main. (bel)

Poručíka **se téměř zmocnila malomyslnost**, když vtom se rozlétly dveře a jimi dychtivě vešel rotný z povolání Šemančák s židlí.

- (67) Le bouclier **est sur le point d'atteindre les canons**. (tit)

Štít už je skoro u děl.

Několikrát jsme se setkali i s příslovcem *div*, které je synonymem výše zmíněných příslovce. Toto adverbium je však specifické tím, že předchází slovesu v záporu:

- (68) Regardez seulement, major, ne vous semble-t-il pas que le temps est fielleusement pitoyable et que la pluie est sur le point de tomber. (bel)

Přihlédněte blíže, majore, nezdá se vám, že počasí je prožlukle mizerné a **div že neprší?**

Jak jsme zmiňovali na začátku této kapitoly, vedle příslovčí jako hlavních ekvivalentů (viz příklady 65-67) jsme na základě analýzy určili druhou skupinu příslovčí, které spolu s příslovečným určením času představují specifikaci hlavních ekvivalentů. Tyto výrazy v češtině fungují jako doplnění (specifikace) nebo posílení hlavních překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf. Přehled příslovčí a příslovečných určeních času s nejvyšším počtem výskytů znázorňuje následující tabulka:

Příslovce a příslovečná určení času	Počet výskytů	
už	70	29,2 %
právě	35	14,6 %
brzy	29	12,1 %
zrovna	17	7,1 %
za chvíli	15	6,3 %
každou chvíli	14	5,8 %
co nevidět	10	4,2 %
ted'	6	2,5 %

Tab. 14: Přehled nejčastějších ($f_q = +6$) příslovčí a příslovečných určeních času představujících specifikaci hlavních překladových protějšků perifráze *être sur le point de* + inf

Alespoň jedno specifikující příslovce nebo příslovečné určení času se objevilo u 240 hlavních překladových protějšků, tedy až u 33,1 % z jejich celkového počtu.

Příslovce na prvních dvou příčkách – *už*, *právě* – figurovala už v tabulce s předběžnou typologií překladových protějšků (viz tab. 3, s. 19). Odpovídají překladovým protějškům vycházejícím z české odborné literatury a slovníků, které jsme představovali v teoretické části. V teoretické části jsme mimo jiné předložili i definice těchto dvou příslovčí podle SSJČ (viz kap. 3.1.2.4.). Jak jsme již zmiňovali v předchozí kapitole o imperfektivech (viz kap. 5.2.2.3.), tyto výrazy mohou např. podporovat aktuálnost a okamžitost daného děje:

- (69) Nous **étions sur le point de sortir de son appartement** quand Miralles s'arrêta.
(tit)

Už jsme vycházeli z jeho apartmá, když se Miralles zastavil.

- (70) Le soleil, pâle, enveloppé dans le brouillard **est sur le point de disparaître**. (publ)
Vlažné slunce zabalené v lehké mlze **právě zachází**.

Príslovce *už* podle jeho definice může signifikovat rychlé, až neočekávané, nastoupení děje nebo opět jeho okamžitost (s významem *ted', hned*):

- (71) **Elle était sur le point d'aller au lit** lorsqu'elle aperçut tout à coup une ombre qui sortait de la forêt. (bel)

Už si chtěla jít lehnout, ale v tu chvíli si všimla, že se od lesa blíží nějaký stín.

- (72) Hannah Montanna / Miley Cyrus, à seulement quinze ans, **est déjà sur le point de devenir une incroyable superstar** ! (tit)

Miley Cyrus ze seriálu Hannah Montana. Ačkoliv jí je teprve patnáct, **už je na cestě stát se velkou superhvězdou**.

V několika případech jsme se setkali s příslovcem *užuž (už už)*, které taktéž figurovalo v tabulce předběžné typologie překladových protějšků (viz tab. 3, s. 19) a které stojí jako synonymum příslovečného určení času *v nejbližší chvíli*. Výskyt tohoto výrazu byl ale omezen pouze na texty beletristické:

- (73) L'œil vivant, l'œil seule chose vivante dans un cadavre, est l'annonce irrécusable chez lui que cet envers du monde « magnétique » **est sur le point de se révéler**. (bel)
Živé oko, oko jako jediná živá věc na mrtvole, je u něho nepopíratelným znamením, že onen rub " magnetického " světa **se užuž objeví**.

- (74) Elles étaient sur le point de se jeter à genoux et de faire des aveux lorsqu'elles aperçurent le canard (...). (bel)

Užuž se chystaly padnout na kolena a ke všemu se přiznat, když v pootevřených dveřích uviděly kačera (...).

Mezi příslovečnými určeními času se nejvíce opakovaly výrazy *za chvíli, každou chvíli* nebo *co nevidět*, které opět signalizují časovou blízkost děje:

- (75) Ses conséquences **sont sur le point de rattraper l'Amérique**, et le monde. (publ)
Její důsledky **každou chvíli dostihnou** nejen Ameriku, ale i svět.

- (76) Mais la Grèce **est sur le point de mettre encore une fois l'Europe à l'épreuve**, et ce, avec virulence. (publ)

Co nevidět ale Řecko znovu podrobí Evropu zkoušce, a to s mimořádnou silou.

Protože čeština pro perifrázi *être sur le point de* + inf nemá jednotný ekvivalent, hraje kategorie příslovčí a příslovečného určení času u českých překladů poměrně významnou roli, jelikož pomáhá význam této perifráze do češtiny specifikovat a doplňovat.

5.2.2.5. Perfektivum v minulém čase

Posledním a také nejméně zastoupeným českým překladovým protějškem, který budeme v rámci této práce komentovat, je sloveso dokonavé (*perfektivum*) v minulém čase. Z celkového počtu českých ekvivalentů tvoří pouhá 2,3 %.

Tento ekvivalent neodpovídá žádnému významu, který může perifráze *être sur le point de* + inf vyjadřovat. Protože perfektivum v minulém čase popisuje děj již završený, ztrácí se v případě jeho užití význam imminentní ingresivnosti (bezprostředně blízké budoucnosti), který by podle odborné literatury měla tato perifráze vystihovat, zároveň ho už nelze zahrnovat ani do významu nerealizace:

- (77) (...) quoiqu'il en soit, la vie des anciens **était sur le point de changer**. (tit)

Ať už to bylo jakkoliv, životy předků **se změnily**.

- (78) Et j'étais **maintenant sur le point d'arriver**. (bel)

Na místo **jsem dorazil právě teď**.

- (79) (...) persuadés que l'engagement politique de Berlin à l'égard de l'Europe est de plus en plus faible et que la solidarité **est irrémédiablement sur le point de se rompre**. (publ)

(...) přesvědčeným o tom, že politická angažovanost Berlína vůči Evropě je čím dál slabší a že solidarita **je nenávratně zpřetrhána**.

Perfektivum v minulém čase jako ekvivalent perifráze *être sur le point de* + inf lze vzhledem ke ztrátě původního (hlavního) významu považovat za významový posun. Této skutečnosti by odpovídal i až skoro mizivý výskyt tohoto protějšku. Roli však může hrát i širší kontext, podle kterého se mohl překladatel rozhodnout pro nezachování tradičního významu perifráze a užití jiného překladatelského postupu.

5.2.3. Shrnutí

Empirická část této práce byla zaměřena na korpusovou analýzu českých ekvivalentů francouzské perifráze *être sur le point de* + inf. Na základě výsledků této analýzy jsme mohli vytvořit jejich typologii (viz tab. 11, s. 34), kterou nyní můžeme porovnat s typologií, kterou jsme si předběžně stanovili na základě informací z odborné literatury a překladových slovníků (viz tab. 3, s. 19). Tyto dvě typologie porovnává tabulka 15:

Typologie protějšků podle odborné literatury a překladových slovníků	Typologie protějšků podle korpusové analýzy
1) Slovesný opis (<i>chystat se, muset</i>) 2) Adverbia způsobová (<i>málem, skoro</i>) 3) Adverbia časová (<i>právě, brzy, užuž</i>) 4) Slovesný opis s předložkovou vazbou (<i>být na odchodu, být na nejlepší cestě, blížit se k</i>)	1) Slovesný opis (modálního charakteru: <i>chystat/chtít</i> + inf; s předložkovou nebo nominální vazbou: <i>být na cestě k</i> ; ingresivní: <i>začít/začínat (se)</i>) 2) Sloveso v budoucím čase 3) Imperfektivum v přítomném čase 4) Adverbium způsobu (<i>málem, skoro</i>) 5) Perfektivum v minulém čase 6) Adverbia časová a příslovečná určení času jako specifikace protějšku (<i>brzy, užuž, právě</i>)

Tab. 15: Porovnání typologie českých protějšků perifráze *être sur le point de* + inf podle informací z odborné literatury a slovníků a korpusové analýzy

Tabulka ukazuje, že předběžná typologie zahrnovala většinu lexikálních protějšků, se kterými jsme se setkali i v rámci korpusové analýzy, tj. opis modálního charakteru, adverbia způsobová *málem, skoro*, opis s předložkovou vazbou (*být na odchodu, být na nejlepší cestě, blížit se k*). Nezahrnovala však protějšky gramatické: sloveso v budoucím čase, imperfektivum v přítomném čase a perfektivum v minulém čase. Kromě gramatických ekvivalentů jsme se během korpusové analýzy navíc setkali s ekvivalentem v podobě ingresivního opisu (*začínat/začít (se)* + inf), který mezi protějšky nezmiňovala ani odborná literatura, ani překladové slovníky.

Předběžná typologie podle odborné literatury a překladových slovníků také obsahovala příslovce časová, které pokládala za hlavní ekvivalent perifráze. Na základě korpusové analýzy jsme však konstatovali, že tato příslovce času spolu s příslovečným určením času fungují spíše jako specifikace některých hlavních ekvivalentů perifráze.

Hypotézy, které jsme si stanovili na konci teoretické části (viz kap. 4), můžeme potvrdit pouze z části. Podle korpusové analýzy čeština pro vyjádření perifráze *être sur le point de* + inf opravdu nejčastěji užívá lexikální prostředky, nejčastěji však nejde o příslovce *právě*, ale různé typy opisů, které byly zmíněny již výše. Co se týče modálního opisu, podle odborné literatury jsme očekávali výskyt opisu vyjadřujícího nutnost (*muset* + inf), ten se však v korpusovém materiálu vyskytoval v minimálním počtu, vyskytovaly se spíš výše zmíněné konstrukce modality voluntativní (*chystat se/chtít* + inf). Hypotéza, že vzhledem k futurálnímu zabarvení konstrukce *être sur le point de* + inf můžeme během analýzy očekávat výskyt sloves v budoucím čase, se potvrdila. Slovesa v budoucím čase tvořila už druhou nejpočetnější skupinu překladových protějšků studované perifráze. Potvrdit lze i hypotézu o užívání příslovce *málem* v případě, kdy se perifráze užívá ve významu nerealizace, a doplnit ji i jinými, synonymními výrazy (*skoro, téměř, div že*).

5.2.4. Zpětná analýza

Výzkum jsme se rozhodli doplnit zpětnou analýzou dvou specifických českých protějšků perifráze *être sur le point de* + inf. Pomocí paralelního korpusu *InterCorp* budeme vyhledávat francouzské protějšky těchto dvou českých výrazů, abychom stanovili další francouzské výrazy, které ve francouzštině spadají do stejného paradigmatu jako perifráze *être sur le point de* + inf.

Pro zpětnou analýzu jsme vybrali dva výrazy lexikálního charakteru, a to opis *chystat se* a příslovce *málem*.²⁶ Tyto dva prostředky jsme vybrali pro jejich zastoupení jak v předběžné typologii, tak v typologii překladových protějšků podle korpusové analýzy. Jak vychází z empirické části, každý z těchto prostředků navíc vykazuje jiný význam: opis *chystat se* zahrnuje význam modality voluntativní a také význam bezprostřední, blízké budoucnosti. Z hlediska fázovosti se může jednat i o ingresi dispozitivní, a to v případě, kdy zachycuje moment těsně před daným dějem, který se agens chystá vykonat ze své vlastní vůle (viz kap. 5.2.2.1.1.). Přísluvce způsobu *málem* pak nejčastěji odpovídá významu nerealizace: používá se k vyjádření děje, jehož realizace se sice blížila, ale nakonec k ní nedošlo.

Pro korpusovou analýzu opisu *chystat se* jsme do vyhledávání na paralelním česko-francouzském korpusu *InterCorp* (verze 13) zadali následující dotaz:

²⁶ Pro lexikální prostředky jsme se rozhodli především proto, že jsou oproti gramatickým prostředkům konkrétnější. U gramatických prostředků jako je např. budoucí čas by byla analýza problematická vzhledem k velkému objemu korpusového materiálu.

[lemma="chystat"]²⁷

Vyhledávání jsme omezili na originální české texty a typ textů na beletrii, titulky a texty publicistické (jedná se o stejné typy textu, které jsme použili při hlavní korpusové analýze námi zkoumané perifráze).

Z celkového počtu 345 výskytů jsme pro účely zpětné analýzy vybrali 60 náhodných výskytů. V následující tabulce znázorňujeme typologii francouzských překladových protějšků opisu *chystat (se)* podle námi provedené korpusové analýzy:

Překladový protějšek	<i>s'apprêter à + inf</i>	<i>se préparer à + inf</i>	<i>préparer + substantivum</i>	<i>aller + inf</i>	<i>être sur le point de + inf</i>	Jiná konstrukce	Nepřeloženo
Počet (celkem 60)	17	10	9	5	2	14	3
100 %	28,3 %	16,7 %	15,0 %	8,3 %	3,3 %	23,3 %	5,0 %

Tab. 16: Typologie francouzských překladových protějšků výrazu *chystat* podle korpusové analýzy

Tabulka ukazuje, že mezi francouzskými protějšky pro výraz *chystat* se vyskytují opět slovesné konstrukce.²⁸ Nejčastějšími konstrukcemi, které tak lze zahrnout do stejného paradigmatu jako perifrázi *être sur le point de + inf* jsou *s'apprêter à + inf*, *se préparer à + inf*, *préparer + substantivum* a *aller + inf*. Perifráze *être sur le point de + inf* se v datech vyskytovala pouze ve dvou případech, tj. jen ve 3,3 %. V kategorii protějšků *jiná konstrukce*, které se v materiálu vyskytovaly vždy pouze jednou, figuruje např. konstrukce *être à + inf*, *être prêt à + inf* nebo modální *vouloir + inf*. Některé z těchto konstrukcí (*s'apprêter à*, *être prêt à*) označila za synonyma perifráze *être sur le point de + inf* i odborná francouzská literatura (viz kap. 3.1.2.1.). Ekvivalenty slovesa *chystat se* v překladových, česko-francouzských slovnících se shodují se třemi nejčastějšími protějšky, jako ekvivalent udávají slovesa *préparer + substantivum*, *se préparer pour/à + inf* a *s'apprêter à/pour + inf* (SPN, 1971; SPN, 1972; FIN,

²⁷ Do dotazu jsme záměrně nezadali zvrtné *se*, očekávali jsme, že se u valné většiny případů bude u tranzitivního slovesa *chystat* (tranzitivní podoba slovesa *se* v materiálu objevila celkem u 95 % výskytů) vyskytovat automaticky, a výsledky tak budou spolehlivé.

²⁸ V získaném materiálu se tato konstrukce objevovala ve spojení s infinitivem nebo s předložkovým spojením (*chystat se k/na + substantivum*).

2004; Lingea, 2017). Pouze překladové slovníky SPN (1971, 1972) vedle těchto dvou konstrukcí zmiňují i opis *aller* + inf.

Pro korpusovou analýzu příslovce *málem* jsme do vyhledávání na stejném korpusu se stejným omezením zadali následující dotaz:

[word="málem"]²⁹

Celkový počet výskytů činil 232, pro zpětnou analýzu jsme opět vybrali 60 náhodných výskytů. Po vyřídění „šumů“ se počet analyzovaných výskytů snížil na 58.³⁰ Typologii francouzských překladových protějšků příslovce *málem* podle korpusové analýzy zobrazuje následující tabulka:

Překladový protějšek	<i>faillir (de) + inf</i>	<i>presque</i>	<i>manquer (de) + inf</i>	Jiná konstrukce	Nepřeloženo
Počet (celkem 58)	20	12	11	12	3
100 %	34,5 %	20,7 %	19,0 %	20,7 %	5,2 %

Tab. 17: Typologie francouzských překladových protějšků příslovce *málem* podle korpusové analýzy

Výsledky analýzy ukazují, že do stejného paradigmatu jako je perifráze *être sur le point de + inf* můžeme zařadit opis *faillir (de) + inf* a *manquer (de) + inf*, které jako synonymum této perifráze uvádí i francouzské výkladové slovníky (viz kap. 3.1.2.2.). Dalším častým francouzským protějškem českého příslovce *málem* se zdá být příslovce *presque*. V kategorii *jiná konstrukce* se v tomto případě objevila např. konstrukce *au risque de + inf*, *penser de + inf*, *avoir beau + inf* nebo *près de + substantivum*.³¹ Překladové, česko-francouzské slovníky FIN (2004) a Lingea (2017) jako jediný ekvivalent příslovce *málem* uvádí francouzské příslovce *presque*. Pouze slovníky SPN (1971, 1972) uvádí jako ekvivalent i opis *faillir + inf*, který se v našich výsledcích vyskytuje nejčastěji. Slovník SPN (1972) dále zmiňuje konstrukce *peu s'en faut (que)*, *à peu de chose près*, *être tous près de + inf*.

²⁹ V případě vyhledávání příslovce *málem* musíme brát v potaz možný výskyt podstatného jména *málo* v instrumentálu, který by ze získaného materiálu musel být vyřazený jako „šum“.

³⁰ První „šum“ představoval chybu v zarovnání textu originálu a překladu. V druhém případě analyzovaný výraz *málem* neodpovídal příslovci, ale skloňovanému podstatnému jménu *málo*, jak jsme již avizovali v poznámce 29.

³¹ Slovesné opisy *risquer de + inf* a *penser de + inf* jsme zmiňovali již v teoretické části, kde jsme uvedli, že Šabršula tyto konstrukce zařazuje mezi opisy pseudoterminativní, neoznačil je však přímo za ekvivalent perifráze *être sur le point de + inf*. (viz kap. 3.1.2.3.) (Šabršula, 1964, s.128).

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo představit korpusovou analýzu francouzské ingresivní perifráze *être sur le point de* + inf na paralelním francouzsko-českém korpusu *InterCorp* a na jejím základě vytvořit typologii českých překladových protějšků této perifráze.

V teoretické části jsme nastínili problematiku slovesných perifrází obecně a jejich propojení s kategorií povahy slovesného děje, která rozděluje slovesa např. z hlediska fáze (počáteční, průběhové, závěrečné) daného děje. Mezi prostředky pro vyjádření této kategorie francouzština řadí právě nefinitní konstrukce, tedy slovesné perifráze. Oproti tomu čeština užívá spíše prostředky slovotvorné, např. derivaci, můžeme se však setkat i se slovesnými konstrukcemi. Z hlediska prostředků pro vyjádření kategorie povahy slovesného děje pro nás byly nejpodstatnější takové prostředky, které se pojí s významem ingresivním – tedy takové, které slouží k vyjádření počáteční fáze děje. Tento význam podle odborné literatury vyjadřuje i námi zkoumaná perifráze *être sur le point de* + inf. Okrajově však zmiňuje, že se tato perifráze může dotýkat i významu nerealizace – může fungovat jako prostředek k vyjádření děje, ke kterému se schyluje, ale který ve výsledku není završený. Už z informací a poznatků získaných z české i francouzské odborné literatury, francouzských výkladových slovníků a francouzsko-českých překladových slovníků bylo jasné, že čeština pro tuto perifrázi nebude mít jediný možný ekvivalent, a tak jsme vytvořili předběžnou typologii jejích českých překladových protějšků a stanovili hypotézy, které předpokládaly, že podle překladových slovníků bude nejčastějším protějškem příslovce *právě*. Podle odborné literatury se očekávalo, že mezi protějšky budou figurovat i slovesné konstrukce (*chystat se, být na cestě k, muset*) a způsobové příslovce *málem*. Vzhledem k futurálnímu charakteru jsme očekávali i výskyt sloves v budoucím čase. Tyto hypotézy jsme následně díky empirické části měli možnost vyvrátit či potvrdit.

V rámci empirické části jsme představili postup práce na využitých korpusech (paralelní francouzsko-český korpus *InterCorp* a referenční francouzský korpus *Frantext*). Díky sondě na korpusu *Frantext* jsme vzhledem k malému rozdílu v relativních frekvencích této perifráze potvrdili spolehlivost paralelního korpusu *InterCorp*, ve kterém se vyskytovalo poměrně malé množství výskytů zkoumané perifráze. Manuální analýza dat získaných z korpusu *InterCorp* nám umožnila stanovit tendence při překládání této perifráze do češtiny, a to i z hlediska různých typů textu. Jak již okrajově naznačovala teoretická část, perifráze *être sur le point de* + inf se zde vyskytovala ve dvou významech: ve významu blízké budoucnosti (tedy iminentní ingresivnosti, kdy perifráze postihovala blízký, bezprostřední děj) a významu nerealizace (kdy

se daný děj ve výsledku neuskutečnil). Analýza ukázala, že význam blízké budoucnosti byl frekventovanější než význam nerealizace. Z hlediska jednotlivých typů textu se význam blízké budoucnosti vyskytoval nejvíce u textů publicistických (94 %) a titulků (81,9 %), u beletrie se vyskytoval jen v 55,1 %. Význam nerealizace se tak ukázal být nejčastější u textů beletristických (39 %, u publicistických textů 3,6 %, u titulků 13,6 %), také se skoro výhradně vyskytoval v případech, kdy bylo polopomocné sloveso *être* v *imparfait*, z čehož vyplývá, že tento význam je typičtější pro narativní sekvence.

Pomocí manuální analýzy materiálu z korpusu *InterCorp* jsme dále vytvořili typologii českých překladových protějšků. Nejčastějším protějškem se stal slovesný opis různého charakteru (modálního, ingresivního nebo opis s předložkovou nebo nominální vazbou). Další dva nejčastější protějšky byly gramatického rázu a jednalo se o slovesa v budoucím čase, jak dokonavá, tak nedokonavá, a imperfektiva v přítomném čase, tedy slovesa pojmenovávající děj již probíhající. Na dalších pozicích se vyskytla adverbia způsobu, která nejčastěji signalizovala význam nerealizace (příslovce *málem*). Nejméně častým prostředkem byla slovesa dokonavá v minulém čase, která představovala významový posun, nevyjadřují totiž ani význam inminentní ingresivnosti (blízkou budoucnost), ani význam nerealizace. Do kategorie prostředků jsme zahrnuli i podkategorii *specifikace protějšku*, ve které figurovala příslovce času a příslovečná určení času, která doplňovala hlavní protějšky a posilovala v češtině význam přeložené perifráze. Analýza tedy ukázala, že čeština jako protějšek perifráze *être sur le point de + inf* užívá prostředky jak lexikální, tak gramatické, s tím, že dominantními jsou prostředky lexikální. Následná zpětná analýza dvou protějšků (*chystat se* a *málem*) určila takové konstrukce, které vstupují do stejného paradigmatu jako perifráze *être sur le point de + inf*, a to např. *s'apprêter à + inf*, *se préparer à + inf*, *faillir de + inf*, *presque* nebo *manquer de + inf*.

Práce se setkala s jedním omezením v podobě malého výskytu perifráze *être sur le point de + inf* v korpusu originálních francouzských textů. Výzkum tak byl proveden na textech bez jazykového omezení, a proto jsme při analýze museli brát v potaz i možnost jazykové interference mezi zdrojovým a cílovým jazykem.

Problematika stanovená tématem této práce by jistě zasloužila rozšíření. Zajímavým námětem na další výzkumy by mohlo být např. podrobnější zkoumání významu nerealizace, se kterým jsme se v rámci námi studované odborné literatury setkali pouze okrajově.

Résumé v češtině

Tato bakalářská práce pojednává o korpusové analýze francouzské ingresivní perifráze *être sur le point de* + inf na paralelním francouzsko-českém korpusu *InterCorp*. V první, teoretické části se práce věnuje problematice povahy slovesného děje a fázových slovesných perifrází. Podrobněji se pak zaměřuje na prostředky pro vyjádření počátku děje jak v češtině, tak ve francouzštině. Na základě informací získaných z české a francouzské odborné literatury, výkladových slovníků a překladových slovníků pak konkrétně představuje perifrázi *être sur le point de* + inf, která se tradičně řadí mezi perifráze s významem inminentní ingresivnosti. V závěru teoretické části práce předkládá předběžnou typologii českých protějšků této perifráze a uvádí hypotézy vyvstálé z teoretické části, které následující, empirická část potvrzuje či vyvrací.

Empirická část práce představuje korpusovou analýzu perifráze *être sur le point de* + inf na paralelním korpusu *InterCorp* a částečně i na referenčním francouzském korpusu *Frantext*. Výsledky korpusové analýzy ukazují, že zkoumaná perifráze může vykazovat dva různé významy: význam blízké budoucnosti (odpovídající inminentní ingresivnosti, ale i ingresivnosti dispozitivní) nebo význam nerealizace. Analýza na korpusu *InterCorp* dále ukazuje, že dominantními českými překladovými protějšky zkoumané perifráze jsou prostředky lexikální, a to slovesné opisy (modálního charakteru: např. *chtít/chystat se* + inf; s předložkovou nebo nominální vazbou: např. *být na cestě k/blížit se k* + inf; ingresivní: *začít/začínat* + inf) a příslovce, která fungují buď jako hlavní ekvivalent (příslovce způsobu *málem*, které odpovídá významu nerealizace), nebo jako *specifikace ekvivalentu* (příslovce času a příslovečná určení času: *už, právě, brzy* aj.), která hlavní ekvivalent doplňují a posilují jeho význam. Vedle lexikálních protějšků se vyskytovaly i protějšky gramatického charakteru, mezi kterými figurovala slovesa v budoucím čase (jak dokonavá, tak nedokonavá) a imperfektiva v přítomném čase (nedokonavá slovesa označující děj už probíhající). Nejméně zastoupený český protějšek perifráze *être sur le point de* + inf jsou dokonavá slovesa v minulém čase. Tento protějšek práce považuje za významový posun, jelikož nespadá do kategorie významu blízké budoucnosti ani významu nerealizace.

Po hlavní analýze práce představuje zpětnou analýzu dvou lexikálních českých protějšků (*chystat se* a *málem*), která určuje jejich francouzské ekvivalenty a stanovuje tak další výrazy a konstrukce (např. *se préparer pour/à, s'apprêter pour/à* + inf, *faillir* + inf, *presque*), které spadají do stejného paradigmatu jako je perifráze *être sur le point de* + inf.

Résumé ve francouzštině

Ce mémoire traite de la périphrase verbale *être sur le point de* + inf et ses équivalents tchèques déterminés sur la base de l'analyse des données issues du corpus parallèle *InterCorp*. La partie théorique est consacrée à la problématique de l'*Aktionsart* et aux périphrases verbales. Nous nous concentrons plus en détail sur les moyens tchèques et français qui expriment la phase initiale d'un processus. Puis nous présentons concrètement la périphrase verbale *être sur le point de* + inf (qui fait traditionnellement partie des périphrases ingressives) sur la base des informations tirées de la littérature spécialisée, des dictionnaires de langue française et des dictionnaires bilingues franco-tchèques. À la fin de la partie théorique nous présentons une typologie préliminaire des équivalents tchèques et nous formulons les hypothèses qui relèvent de cette partie et que nous réfutons ou confirmons pendant la partie empirique.

La partie empirique propose l'analyse des données issues du corpus *InterCorp* et partiellement du corpus référentiel français *Frantext*. Les résultats de l'analyse du corpus *InterCorp* montrent que la périphrase *être sur le point de* + inf peut avoir deux sens différents : le sens de futur proche (correspondant donc à l'ingressivité *imminente* ou *dispositive*) ou le sens d'un processus non-réalisé. De plus, l'analyse du corpus montre que les équivalents tchèques dominants sont de type lexical, à savoir les périphrases verbales (modales : p. e. *chystat se/chtít* + inf ; avec une liaison prépositionnelle ou nominale : p. e. *blížit se k/být na cestě k* + inf ; ingressives : *začít/začínat* + inf) ou les adverbes qui peuvent représenter soit un équivalent principal de la construction (p. e. l'adverbe de manière *málem* qui signifie un procès non-réalisé) soit une spécification de l'équivalent principal qui complète et renforce son sens (les adverbes temporels : *už, právě, brzy*, etc.). Les autres équivalents tchèques de la périphrase sont de type grammatical : le futur (des verbes perfectifs ou imperfectifs) et le présent des verbes imperfectifs. L'équivalent le moins fréquent sont des verbes perfectifs au passé que nous considérons comme un glissement de sens car il ne signifie ni le futur proche ni un procès non-réalisé.

L'analyse principale est suivie de l'analyse de deux équivalents lexicaux tchèques qui montre ses équivalents français et désigne d'autres expressions et constructions (p. e. *s'apprêter à* + inf, *faillir de* + inf) qui font partie du même paradigme comme la périphrase *être sur le point de* + inf.

7. Použitá literatura

Tištěná literatura

- Ciszewska, E. (2004). L'inchoatif et les moyens de son expression en français. *Neophilologica*, (16), 7-19.
- Cvrček, V. & kol. (2013). *Mluvnice současné češtiny. I, Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum.
- Čechová, M. & kol. (2011). *Čeština – řeč a jazyk* (3., rozšířené a upravené vydání). Praha: SPN – pedagogické nakladatelství a.s.
- Čermák, P. & Nádvorníková, O. & kol. (2015). *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Karolinum.
- Dominicy, M. (1977). Les périphrases verbales des langues romanes. *Revue belge de philologie et d'histoire* [online]. 1977, 55(3), 914-934. <https://doi.org/10.3406/rbph.1977.3167>
- Dubois, J. (1992). *Dictionnaire de la langue française*. Paris: Larousse.
- Fournier, N. (2002). *Grammaire du français classique*. Paris: Belin.
- Gosselin, L. (2011). L'aspect de phase en français: le rôle des périphrases verbales. *Journal of French language studies*, 21(2), 149-171. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S0959269510000359>
- Gougenheim, G. (1971). *Étude sur les périphrases verbales de la langue française*. Paris: A. G. Nizet.
- Grevisse, M., & Goosse, A. (2016). *Le Bon usage: Grevisse langue française* (16e édition). Louvain-la-Neuve: De Boeck Supérieur.
- Guerard, F. (1989). *Dictionnaire pratique du français* (Nouvelle édition (1989) revue et corrigée). Paris: Hachette.
- Havránek, B., & Jedlička, A. (1981). *Česká mluvnice* (4. přeprac. vyd). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Jindrová, J. (2016). *Perifrastické konstrukce v portugalštině*. Praha: Karolinum.
- Laça, B. (2004). Les catégories aspectuelles à expression périphrastique : une interprétation des apparentes « lacunes » du français. *Langue française*, n°141. 85-98. <https://doi.org/10.3406/lfr.2004.6591>
- Pontová, L. (2008). *Vid a způsob slovesného děje*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a katedra české literatury. Vedoucí práce Kvapilová Brabcová, Radoslava.
- Riegel, M., Pellat, J. -C., & Rioul, R. (2018). *Grammaire méthodique du français* (Septième édition). Paris: Presses Universitaires de France.

Robert, P., Rey, A., Rey-Debove, J., & Verdier, F. (2018). *Le Petit Robert dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* (Nouvelle édition millésime). Paris: Le Robert.

Šabršula, J. (1964). *Kapitoly z rozboru moderní francouzštiny. II, Nefinitní tvary slovesné*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Třísková, E. (2014). *Kontrastivní korpusová analýza inchoativních a ingresivních konstrukcí ve francouzštině v porovnání s češtinou*. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav románských studií. Vedoucí práce Nádvorníková, Olga.

Wilmet, M. (2007). *Grammaire critique du Français* (4e édit). Paris: De Boeck.

Zavadil, B., & Čermák, P. (2010). *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum.

Jazykové slovníky

Buben, V., Bubnová, M., & Hořejší, V. (1972). *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník. Část francouzsko-česká* (6. vyd. / připravili Milada Bubnová a Vladimír Hořejší). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Francouzsko-český, česko-francouzský praktický slovník. (2017) (2. vydání). Brno: Lingea.

Hamplová-Šusterová, J., Rejtharová, V., & Stauchová, V. (1971). *Francouzsko-český a česko-francouzský kapesní slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Lyer, S., Vlasák, V., Dubský, J., Kepl, J., & Merida, C. (1992). *Francouzsko-český slovník* (2. vydání). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Neumann, J., Hořejší, V., Kolář, V., & Vlasák, V. (1992). *Velký francouzsko-český slovník* (2. revidované, opravené a doplněné vydání). Praha: Academia.

Šplíchal, A. (2004). *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník* (2. doplněné vydání). Olomouc: Fin Publishing.

Elektronické prameny

FRANTEXT, ATILF – CNRS & Université de Lorraine. <http://www.frantext.fr>

Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština*, verze 13 z 1. 11. 2020. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>

Nübler, N. (2017). *Způsob slovesného děje*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. https://www.czechency.org/slovník/ZPŮSOB_SLOVESNÉHO_DĚJE

Rosen, A. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: *Korpus InterCorp – čeština*, verze 13 z 1. 11. 2020. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW <http://www.korpus.cz>

Slovník spisovného jazyka českého: chystat [online] [cit. 29.11.2021] Dostupné z:
<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=chystat>

Slovník spisovného jazyka českého: právě [online] [cit. 29.11.2021] Dostupné z:
<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=právě>

Slovník spisovného jazyka českého: už [online] [cit. 29.11.2021] Dostupné z:
<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=už>

TLFi : Trésor de la langue Française informatisé, ATILF – CNRS & Université de Lorraine.
<http://www.atilf.fr/tlfi>

Žaža, S. (2017). *Voluntativní modalita*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.
https://www.czechency.org/slovník/VOLUNTATIVNÍ_MODALITA